

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **ДЕРЖАВНА СЛУЖБА**

*∨ В Україні відновлено конкурси
на зайняття посад державної служби*

- **ЕКОНОМІЧНА СФЕРА**

*∨ Законодавче врегулювання діяльності
колекторських компаній в Україні*

- **ІНФОРМАЦІЙНА СФЕРА**

*∨ Законопроект «Про медіа»:
складний шлях пошуку компромісу*

№ 4 (209) БЕРЕЗЕНЬ 2021

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 4 (209) 2021

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

Ю. Половинчак

Редакційна колегія:

Н. Іванова (відповідальна за випуск), Т. Дубас,
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання можна
ознайомитись на сайті

Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент підписав нову редакцію закону
про фінансовий лізинг 3
Президент підписав закон,
яким запроваджується електронний облік
трудової діяльності 3

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Хилько М.

В Україні відновлено конкурси
на зайняття посад державної служби 4
Беззуб І.

Законодавче врегулювання діяльності
колекторських компаній в Україні:
оцінки експертів 8
Закірова С.

Законопроект «Про медіа»:
складний шлях пошуку компромісу 16

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА * 29

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент підписав нову редакцію закону про фінансовий лізинг

Президент України В. Зеленський підписав Закон України «Про фінансовий лізинг» № 1201-ІХ, який ВРУ ухвалила 4 лютого 2021 р.

Документ викладає у новій редакції ЗУ «Про фінансовий лізинг» та визначає загальні засади фінансового лізингу в Україні відповідно до міжнародного права.

Закон дасть змогу захистити права лізингоодержувачів, лізингодавців, створити конкурентне середовище в цій сфері та гармонізує законодавство України з правом Європейського Союзу.

Згідно з документом, державне регулювання та нагляд на ринку фінансового лізингу здійснює Національний банк України.

Закон також визначає ознаки фінансового лізингу та його об'єкти. Зокрема це може бути майно, не заборонене законом до вільного обігу на ринку й не заборонене до передачі в лізинг. Не можуть бути об'єктами фінансового лізингу земельні ділянки та інші природні об'єкти, а також об'єкти, визначені ч. 2 ст. 3 ЗУ «Про оренду державного та комунального майна».

Послуги фінансового лізингу є одним із чинників зростання конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, покращення якості їхніх послуг, підвищення ефективності виробництва, як наслідок – зміцнення позицій на вітчизняному ринку та підвищення шансів для виходу на міжнародний. Адже в розвинених країнах через лізинг здійснюється майже третина інвестицій в основні засоби, тоді як в Україні цей показник в останні роки коливається в межах 3–4 %.

Підписаний закон удосконалив інструмент фінансового лізингу, що розширить можливості підприємств для оновлення виробничих потужностей, придбання транспорту, обладнання, техніки, нерухомості. Усе це сприятиме збільшенню виробництва валового продукту, а отже – зростанню надходження податків до державного бюджету.

Цей закон набирає чинності через три місяці з дня його опублікування та застосовується до відносин, що виникли після дня набрання ним чинності (*Офіційний вебпортал парламенту України* (<https://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-novu-redakciyu-zakonu-pro-finansovij-lizi-67021>)). – 2021. – 9.03).

Президент підписав закон, яким запроваджується електронний облік трудової діяльності

Президент України В. Зеленський підписав ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обліку трудової діяльності працівника в електронній формі» № 1217-ІХ, який ВРУ ухвалила 5 лютого 2021 р.

Документ запроваджує облік трудової діяльності працівників в електронній формі, використання цих відомостей для підтвердження наявного стажу роботи для укладення трудового договору, призначення пенсій тощо.

Також на законодавчому рівні врегульовується питання щодо автоматичного призна-

чення пенсії за віком через особистий електронний кабінет особи на вебпорталі електронних послуг Пенсійного фонду України.

Таким чином удосконалюється та реформується система обліку трудової діяльності працівників, що передбачає поступову відмову від паперових трудових книжок.

Законом передбачений п'ятирічний перехідний період, протягом якого до Державного реєстру мають бути внесені відомості з паперових трудових книжок. Упродовж цього часу застосовуватиметься як паперова трудова книжка, так і електронна

форма вже наявних або внесених відомостей із вказаного реєстру.

Також документом запроваджується можливість автоматичного призначення пенсії без особистого звернення особи зі збереженням права відстрочення виходу на пенсію.

Такі зміни дадуть змогу зменшити витрати роботодавців на ведення паперового документообігу, спростять доступ до інформації про набутий стаж працівників для призначення виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, насамперед у випадку тимчасової втрати працездатності. Також це спростить врахування даних стосовно

освіти, кваліфікації, яку має населення, що працює, та яку отримують молоді люди для забезпечення узгодження пропозицій, що існують на ринку праці та планування підготовки чи перепідготовки фахівців за актуальними напрямками.

Також усуваються можливі ризики й негативні наслідки втрати трудової книжки, її фізичного пошкодження, фальсифікації та внесення недостовірних відомостей до цього документа (*Офіційний вебпортал парламенту України* (<https://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-zakon-yakim-zaprovadzhuyetsya-elektronnij-66965>). – 2021. – 4.03).

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

М. Хилько, канд. філос. наук, ст. наук. співроб. ФПУ НБУВ

В Україні відновлено конкурси на зайняття посад державної служби

6 березня 2021 р. набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення проведення конкурсів на зайняття посад державної служби та інших питань державної служби» № 1285-ІХ, який на позачерговому засіданні 23 лютого 2021 р. 267 голосами народних депутатів ухвалила Верховна Рада України з врахуванням пропозицій Президента України.

Законом відновлюється процедура проведення конкурсів на зайняття посад державної служби всіх категорій, при цьому передбачається встановлення шестимісячного строку для оголошення конкурсів на посади, на які здійснено призначення за результатами добору, а також дев'ятимісячного граничного терміну дії контрактів, укладених на час карантину. Законом також передбачається зменшення кількості кандидатів, серед яких суб'єкт призначення обирає переможця до 3-х осіб; проведення конкурсів має відбуватися у тій же черговості, що і доборів на посади державної служби – тобто насамперед конкурси буде оголошено на ті вакансії, призначення на які відбулося у квітні минулого року.

Скасовується положення, згідно з яким суб'єкт призначення може ухвалити рішення про звільнення державного службовця з посади категорії «А» з власної ініціативи, за поданням Прем'єр-міністра України або відповідного міністра чи керівника центрального органу виконавчої влади впродовж чотирьох місяців з дня призначення голови уряду або відповідного міністра чи керівника державного органу. Відповідні зміни вносяться до законів України «Про державну службу», «Про Кабінет Міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2020 рік”».

Окрім того, з метою економії матеріальних та людських ресурсів пропонується встановити, що спеціальна перевірка, встановлена ст. 56 ЗУ «Про запобігання корупції», не проводиться стосовно осіб, які призначаються на посади державної служби або в органах місцевого самоврядування не пізніше наступного робочого дня після припинення дії контракту про проходження ними державної служби на період дії карантину, встановленого Кабінетом

Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, за умови що стосовно таких осіб уже проводилася спеціальна перевірка під час укладання відповідного контракту.

Нагадаємо, що у Прикінцевих положеннях ЗУ «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік»», тимчасово, на період дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню пандемії COVID-19 та впродовж 30 днів з дня відміни карантину, було зупинено дію положень ЗУ «Про державну службу» та ЗУ «Про центральні органи виконавчої влади» в частині проведення конкурсів на посади державної служби та призначення на посади державної служби за результатами конкурсу.

Зупинка проведення конкурсів з квітня 2020 р. призвела до того, що, за інформацією «Урядового порталу», станом на 23 лютого 2021 р. кількість оголошених доборів для заміщення посад державної служби, як альтернативи конкурсів в умовах карантину, складала 25 732, з них на категорію «А» – 144 посади, категорію «Б» – 6457 посад, категорію «В» – 19 131 посада. З початку оголошення карантину кількість осіб, яких визначено для укладення контракту, на 23 лютого 2021 р. становила вже понад 13 тисяч.

Призначення на посади державної служби на конкурсній основі було впроваджено в рамках міжнародних зобов'язань України щодо проведення реформи державного управління, фактично – з метою запобігання корупції під час призначення держслужбовців. Відповідно до ЗУ «Про державну службу» 2016 р., повноваження щодо проведення конкурсів на зайняття посад державної служби категорії «А» віднесено до Комісії з питань вищого корпусу державної служби, а організацію проведення конкурсів на зайняття посад державної служби категорій «Б» і «В», а також забезпечення прозорості і об'єктивності таких конкурсів покладено на керівників державної служби у відповідному державному органі. Кандидати на посади державної служби категорії «А»

проходять такі етапи оцінювання, як перевірка володіння іноземною мовою, тестування на знання законодавства, наявність аналітичних здібностей та щодо здатності працювати з інформацією, розв'язання ситуаційних завдань, а також проведення співбесіди з кандидатом.

Порядком проведення конкурсу на зайняття посад державної служби, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2016 р. № 246 визначено, що тестування кандидатів на посади категорії «А» та посади категорій «Б» і «В» у міністерствах та інших центральних органах виконавчої влади проводяться у Центрі оцінювання кандидатів на зайняття посад державної служби. При цьому загальна пропускна спроможність кандидатів для проходження етапів тестування у Центрі оцінювання з урахуванням соціальної дистанції становить не більше 50 осіб за робочий день, а попередня практика проведення конкурсів свідчить, що середня кількість кандидатів на посаду становила близько 45 осіб на вакансію.

За таких умов, станом на початок 2021 р. стала очевидною як неприпустимість подальшого зволікання із поновленням конкурсів, так і неможливість у короткі строки належними чином організувати і повести конкурси на заміщення тієї величезної кількості посад державної служби, конкурси за якими не було проведено у період карантинних заходів.

Відзначимо, що ВРУ підтримувала дві редакції законопроекту про відновлення конкурсів на посади державної служби. Першого разу парламент 289 голосами схвалив відповідний законопроект 16 лютого 2021 р., який 17 лютого із підписом голови Верховної Ради України було направлено на підпис Президенту. Утім, уже наступного дня, 18 лютого, законопроект було повернуто до парламенту з пропозиціями Президента України, а 23 лютого 2021 р. повторно прийнято вже із врахуванням пропозицій Президента України 267 голосами народних депутатів на позачерговому засіданні Верховної Ради, 2 березня із підписом голови Верховної Ради України направлено на підпис Президенту України, 4 березня повернуто з підписом від Президента України, а 6 березня 2021 р. ЗУ «Про

внесення змін до деяких законів України щодо відновлення проведення конкурсів на зайняття посад державної служби та інших питань державної служби» № 1285-IX набув чинності.

Резонансним положенням Закону України № 1285-IX стало виключення обмежень щодо виконання першим заступником міністра чи заступниками міністра окремих повноважень міністра, у випадку, якщо посада міністра є вакантною. Критики закону вважають, що це дає можливість призначати «вічних» виконуючих обов'язки міністра, не погоджуючи такі призначення із парламентом. Зокрема, народна депутатка від «Батьківщини» О. Шкрум у коментарі «LB.ua» відзначила: «Повернули всі повноваження в.о. міністрів, які вони можуть виконувати вічно. Перше – повернули, друге – зробили їх вічними». Нагадаємо, що до прийняття закону виконуючі обов'язки міністра не мали права брати участь у голосуваннях, здійснювати реорганізацію своєї галузі і міністерства, ліквідувати чи продавати майно або підприємство, призначати чи звільняти керівників підприємств.

Деякі критики також висловлювали думку, що закон приймався спеціально «під в.о. міністра енергетики Ю. Вітренка», кандидатуру якого на посаду міністра енергетики у грудні 2020 р. та січні 2021 р. Верховна Рада України двічі відхиляла. Відзначалося, що в редакції законопроекту, ухваленій парламентом 16 лютого 2021 р., містилася поправка нардепа від «Слуги Народу» Д. Наталухи, яка надавала дозвіл в.о. міністрів приймати рішення щодо розпорядження бюджетними коштами та підписувати накази міністерства, у разі якщо вони перебувають у статусі в.о. до 60 днів, але водночас правка забороняла покладання обов'язків міністра на людину, кандидатура якої була відхилена парламентом. Натомість, у прийнятій редакції закону з президентськими правками, дозволяється призначати в.о. міністра людину, чия кандидатура була відхилена парламентом, а також дозволяється виконувати обов'язки і після того, як спливе 60-денний термін.

Закон і справді повертає широкі повноваження виконуючим обов'язки міністрів, зокрема,

наступні: керівництво діяльністю міністерства; затвердження планів роботи міністерства, звітів; внесення Прем'єр-міністра пропозиції щодо призначення на посади першого заступника міністра, заступника міністра; затвердження структури апарату міністерства, утворення, ліквідація, реорганізація за погодженням з Кабміном територіальних органів міністерства як структурних підрозділів апарату міністерства, що не мають статусу юридичної особи, а також призначення і звільнення керівників підприємств; скасування актів територіальних органів міністерства, позначення обов'язків першого заступника і заступників, прийняття рішень про розподіл бюджетних коштів.

Свої пропозиції Президент України В. Зеленський обґрунтував тим, що ветована ним редакція законопроекту порушувала конституційні засади формування та функціонування державної влади, зокрема щодо призначення за поданням Прем'єр-міністра членів уряду, а Верховна Рада України фактично самоусувалася від виконання конституційних повноважень з призначення за поданням Прем'єр-міністра України членів Кабінету Міністрів України (п. 12 ч. 1 ст. 85, ч. 5 ст. 114 Конституції України), допускаючи натомість у період, коли посада міністра є вакантною, покладення на першого заступника міністра та заступників міністра виконання лише окремих повноважень міністра із визначених статтями 8 та 18 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади». Глава держави зауважував, що в такому разі неприйняття Верховною Радою України впродовж тривалого часу рішення про призначення міністра неминуче призвело би до паралічу діяльності відповідного центрального органу виконавчої влади щодо формування та реалізації державної політики у визначеній сфері.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України у своєму висновку підтримало пропозиції Президента частково, а саме у частині виключення у п. 1 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» слів «крім абзаців четвертого і п'ятого пп. 1 п. 1 розділу I цього Закону, які набирають чинності через 60 днів з дня опублікування цього Закону»,

що дозволить усунути техніко-юридичний недолік прийнятого закону. Водночас Головне управління не погоджувалося із пропозицією Президента України щодо виключення обмежень повноважень, встановлених ч. 4 ст. 9 чинного ЗУ «Про центральні органи виконавчої влади» для осіб, які виконують обов'язки міністра у випадках, коли його посада є вакантною, висловлюючи думку, що саме відповідні обмеження стимулюють Прем'єр-міністра України своєчасно вирішувати питання про внесення кандидатури міністрів і при цьому пропонувати на розгляд парламенту ті кандидатури, які можуть знайти підтримку депутатського корпусу.

Натомість комітет Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування, з'ясувавши позицію народних депутатів – членів комітету та обговоривши питання, ухвалив рекомендувати ВРУ прийняти всі пропозиції Президента України та прийняти закон в цілому, що й було зроблено.

Скликання заради прийняття закону про відновлення проведення конкурсів на зайняття посад державної служби позачергового засідання Верховної Ради свідчить, що даний закон вважали невідкладним і парламент, і Президент України. Причому, за інформацією «РБК-Україна», В. Зеленський на зустрічі з керівництвом фракції «Слуга народу» навіть пригрозив розпуском ВРУ в разі неприйняття закону з його пропозиціями.

Відзначимо, що про необхідність відновлення конкурсів для призначень на державну службу зазначалося ще в серпні 2020 р. у програмі допомоги Європейського Союзу уряду України. Підтримали відновлення конкурсів і у Національному агентстві з питань державної служби України, зокрема Голова НАДС Н. Алюшина відзначила, що відновлення конкурсної процедури на посади державної служби є важливим кроком для стабільного функціонування державного управління, адже саме конкурсний відбір дає можливість залучити кращих фахівців на посади державної служби. Н. Алюшина також вважає, що зазначені у законі шестимісячні

терміни проведення конкурсів є оптимальними для їх якісної організації й відзначає, що така ж позиція була підтримана в рамках політичного діалогу з ЄС.

Підсумовуючи, відзначимо, що відновлення в Україні конкурсів на зайняття посад державної служби є позитивною новиною не лише в контексті виконання нашою державою своїх зобов'язань перед європейськими партнерами, а перш за все – для самої України, адже конкурсний відбір у разі належного його проведення відкриває можливості для залучення на державні посади кращих фахівців, а також сприяє запобіганню корупційним мотивам при призначенні на посади. Тимчасове зупинення проведення конкурсів могло бути виправданим заходом у початковому періоді пандемії COVID-19, коли держава в цілому не була готова до належних профілактичних заходів з мінімізації ризиків поширення захворювання. Проте станом на початок 2021 р. подальше затягування з поновленням конкурсів уже створювало загрозу серйозного відкочування у впровадженні реформи державної служби, тож прийняття відповідного закону в Україні було більш ніж назрілим (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: офіційний вебпортал Верховної Ради України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1285-20#Text>; http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70727; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553-20#Text>; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>); Офіційне інтернет-представництво Президента України (<https://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-zakon-shodo-vidnovlennya-konkursiv-na-pos-66941>); «Урядовий портал» (<https://www.kmu.gov.ua/news/zakon-ukrayini-pro-vidnovlennya-konkursiv-prijnyato-z-urahuvannyam-propozicij-prezidenta>; <https://www.kmu.gov.ua/bills/propozitsii-prezidenta-do-zakonu-pro-vnesennya-zmin-do-deyakikh-zakoniv-ukraini-shchodo-vidnovlennya-provedennya-konkursiv-na-zaynyattya-posad-derzhavnoi-sluzhbi-ta-inshikh-pitan-derzhavnoi>;*

<https://www.kmu.gov.ua/news/verhovna-rada-pidtrimala-vidnovlennya-konkursiv-na-posadid-derzhavnoyi-sluzhbi>); «Ліза:Закон» (http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JI03965A.html); https://buh.ligazakon.net/news/201860_vdnovlennya-konkursv-na-derzhsluzhb--priynyato-zakon); «РБК-Україна» (<https://news.rbc.ua/ukr/politics/i-o-ministrov-vernut-shirokie-polnomochiya-1614848051.html>); <https://news.rbc.ua/ukr/politics/i-o-ministrov-vernuli-shirokie-polnomochiya-1614945620.html>); <https://news.rbc.ua/ukr/politics/zelenskiy-prigrozil-nardepat-rospuskom-rady-1614068698.html>); «Українська правда» (<https://www.pravda.com.ua/news/2020/08/7/7262139/>); «LB.ua» (https://lb.ua/news/2021/02/23/478071_rada_uhvalila_zakon_pro_konkursi.html); «Хвиля» (<https://hvylya.net/news/225737-rada-podderzhala-popravki-zelenskogo-pod-vitrenko>)).

I. Беззуб, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Законодавче врегулювання діяльності колекторських компаній в Україні: оцінки експертів

Проблема здатності боржників повернути банківським установам позичені кошти існує досить давно і в різних країнах світу. Тому професійна діяльність стосовно повернення простроченої заборгованості є невід’ємною частиною фінансових систем багатьох країн.

Економічна криза, пов’язана зі всесвітньою пандемією COVID-19, призвела до того, що велика кількість населення втратила роботу, що, серед іншого, значно ускладнило виконання громадянами їх фінансових зобов’язань. Україна не є винятком.

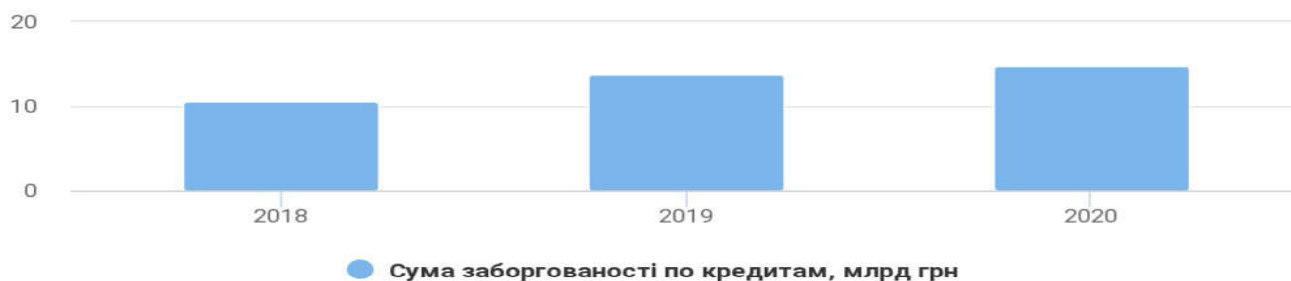
Станом на кінець 2020 р., українці заборгували мікрофінансовим кредитним установам майже 15 млрд грн. Українці беруть близько

960 тис. мікrokредитів щомісяця, середня сума кредиту в МФО – 3 тис. 893 грн. Банківські та інші фінансові установи змушені вживати певних заходів стосовно врегулювання питання простроченої заборгованості, звертаючись, у тому числі, до послуг так званих колекторів.

В Україні нараховується більше 200 колекторських компаній, діяльність яких залишається нерегульованою на законодавчому рівні належним чином.

Наразі, чинне законодавство не містить чітких правил поведінки ані щодо суб’єктів, які займаються колекторською діяльністю, ані щодо обов’язкових єдиних вимог до етичної поведінки та правил взаємодії таких осіб із боржником під час врегулювання простроченої заборгованості.

Заборгованість за мікrokредитами

© 2020 Опендатабот — відкриті дані

Джерело: <https://ucap.io/niyakyh-dzvinkiv-vnochi-ta-zalyakuvan-shho-zminyuye-zakonoproekt-proty-kolektorskogo-svavillya/>

Колектори, працюючи із несплатою заборгованості, виходять за межі етичних норм та втручаються в приватне життя. Нерідко колекторська діяльність межує із порушеннями законодавства, включаючи кримінально карні діяння. За відсутності спеціального закону про регулювання колекторської діяльності, за різними оцінками, 20–30 % цього ринку знаходяться в тіні.

Національний банк України, який з 1 липня 2020 р. здійснює нагляд за небанківським фінансовим сектором, у своєму звіті про роботу зі зверненнями споживачів у III кварталі 2020 р. вказує, що 70 % отриманих звернень за цей період стосується роботи мікрофінансових кредитних установ. Установа констатує, що жорсткі міри стягнення заборгованості включають погрози, цілодобовий автодозвон боржнику, його знайомим, рідним та друзям, розповсюдження особистої інформації та інше.

Крім цього, за липень–серпень 2020 р. НБУ отримав 2408 скарг громадян на небанківські фінансові компанії, з них 12 % (295 скарг) стосувалися захисту персональних даних. Зокрема, використання колекторами без дозволу персональних даних з метою стягнення проблемного боргу.

Понад 500 скарг громадян щодо захисту персональних даних надійшло у 2019 р. до омбудсмена Л. Денісової, а за дев'ять місяців 2020 р. – понад 700 таких скарг, з яких 60 % стосуються порушення колекторськими компаніями права на приватність. За словами Л. Денісової, колекторські компанії часто незаконно обробляють персональні дані фізосіб, здійснюють психологічний тиск на боржників, їх рідних та близьких.

Тому в умовах, що склалися, актуальним є питання правового регулювання методів та засобів забезпечення повернення банкам боргів, чим і займаються колекторські компанії, часто діючи поза межами правового поля.

Зазначимо, що спроба юридично врегулювати діяльність колекторських компаній була в 2019 р., коли ВРУ проголосувала в першому читанні проект закону про захист прав та законних інтересів боржників при здійсненні колекторської діяльності (№ 2133), який мав

би визначити юридичний статус колекторських компаній. Законопроект забороняв принижувати, ображати, погрожувати, залякувати боржників.

Однак стратегічно проблема не вирішувалася. На думку більшості фахівців, законопроект не мав нічого спільного із захистом прав боржників. І в результаті з'явився проект закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту боржників при врегулюванні простроченої заборгованості» (№ 4241 від 21 жовтня 2020 р.). Згідно з пояснювальною запискою, метою документа є регулювання правовідносин, які виникають при врегулюванні простроченої заборгованості, з метою захисту прав споживачів-боржників і обмеження доступу на ринок потенційно недобросовісних колекторів.

Як зазначила народна депутатка від партії «Слуга Народу», одна з авторів проекту О. Василевська-Смаглюк, документ багато в чому ввібрав у себе ідеї законопроекту № 2133.

Найважливіше нововведення нового законопроекту – це визначення поняття колекторської компанії та впровадження стандартів їхньої роботи з клієнтами-боржниками. Законопроектом, зокрема, надається визначення таких термінів як «врегулювання простроченої заборгованості» та «колекторська компанія».

Так, врегулювання простроченої заборгованості – це заходи, спрямовані на погашення у позасудовому порядку заборгованості споживача, який прострочив виконання грошового зобов'язання за договором про споживчий кредит або іншим договором. У свою чергу, колекторська компанія визначається як юридична особа (в тому числі фінансова установа), яка в інтересах кредитодавця та/або нового кредитора відповідно до договору з таким кредитодавцем та/або новим кредитором здійснює врегулювання простроченої заборгованості та включена до Реєстру колекторських компаній, який вестьме Національний банк України.

Законопроект встановлює правила роботи колекторів та їх регулювання, зокрема, порядок реєстрації колекторської компанії, норми

етичної поведінки з боржниками, вимоги до нагляду за колекторською діяльністю, а також санкції за порушення.

Відповідно до проєкту, всі компанії, що займаються врегулюванням проблемної заборгованості, мають привести свою діяльність до вимог законодавства та зареєструватися в загальному Реєстрі. Якщо компанія відсутня в Реєстрі, вона не має права здійснювати колекторську діяльність.

Крім цього, передбачається, що НБУ контролюватиме дотримання колекторами законодавства, встановлюватиме додаткові вимоги до взаємодії зі споживачами і захищатиме права споживачів, розглядатиме звернення громадян. Колекторські компанії зобов'язані протягом одного місяця з дня введення в дію закону подати до НБУ відомості для включення до Реєстру колекторських компаній. У разі відсутності у Реєстрі відомостей про цю компанію, через 3 місяці з дня введення в дію цього закону, кредитодавець або новий кредитор зобов'язаний розірвати договір з такою компанією.

Також, НБУ отримає змогу накладати штрафні санкції (компанія може бути оштрафована на 3000–6000 неоподатковуваних мінімумів або 51–102 тис. грн), а також виключати порушника з Реєстру у випадках порушень. Якщо порушника виключають з Реєстру, кредитодавці зобов'язані розірвати з цією компанією договори.

Відповідно до законопроєкту, банки і фінансові компанії ще на етапі підписання договору про споживчий кредит повинні будуть попереджати клієнта про можливості залучення колектора в разі прострочення платежу за кредитом, а також надати інформацію про компанію, з якою доведеться врегулювати можливу прострочену заборгованість.

Кредитор не має права залучати колекторську компанію для врегулювання простроченої заборгованості, якщо умовами договору про споживчий кредит не передбачено таке право.

Колектори повинні будуть дотримуватися вимог до етичної поведінки при взаємодії зі споживачем. Законопроєкт встановлює виключний перелік способів передбаченої

взаємодії колектора зі споживачем фінпослуг і встановлює обмеження максимальної частоти такої взаємодії. Буде заборонено погрожувати, шантажувати, вводити в оману про наслідки несплати боргу, цілодобово телефонувати позичальнику та його родичам, вдаватися до методів, які ображають гідність споживача. Від колекторів також вимагається фіксувати кожну взаємодію зі споживачем за допомогою звуко– та відеозапису. Крім цього, колекторські компанії зобов'язані зберігати записи розмов з позичальником або поручителем протягом 3 років. Відповідно правоохоронні органи зможуть у випадку необхідності перевірити чи здійснювались погрози або інші протиправні дії. За порушення цих вимог передбачена відповідальність.

Законопроєкт також передбачає, що під час першої взаємодії зі споживачем кредитор або колекторська компанія повинна повідомити своє найменування, ПІБ особи-представника, правову підставу взаємодії і розмір простроченої заборгованості, а на вимогу споживача – надати підтвердуючі документи протягом 7 робочих днів.

Кредитодавцю і колекторським компаніям при роботі забороняється обробляти персональні дані третіх осіб, які не давали згоду на їх обробку (родичів, друзів боржника), а також персональні дані споживача: графік його роботи, місце і час відпочинку, поїздки в межах і за межі України, місця і час зустрічі з рідними, друзями та інше, інформацію, розміщену в соціальних мережах.

Отже, на думку авторів, прийняття законопроєкту дозволить вдосконалити чинне законодавство щодо врегулювання простроченої заборгованості, виходячи з конституційних принципів пріоритету прав і свобод людини і громадянина, а також забезпечити захист прав споживачів-боржників під час врегулювання простроченої заборгованості.

Автори законодавчої ініціативи також переконані, що це дуже прогресивний і вкрай важливий для української економіки законопроєкт. Адже під час локдаунів і коронакризи велика кількість українців скористувалася послугами кредитів,

тому сьогодні важливо захистити їх від недобросовісних колекторів.

Але, як зазначив голова парламентського комітету з питань фінансів, податкової та митної політики Д. Гетманцев, колекторську службу в Україні не забороняють, а введуть в рамки дозволеного. Борги потрібно повертати.

Разом з тим, експерти по-різному ставляться до законопроекту. Але про те, що діяльність колекторів має бути врегульована у законодавчому полі, суперечок не виникає. Експерти підкреслюють, що наразі діяльність колекторських компаній в Україні лежить повністю поза правовим полем, тому крок Верховної Ради України щодо їх легалізації є життєво необхідним.

Так, на думку юриста Gracers Law Firm М. Губрієнка, законопроект наділяє НБУ ефективними повноваженнями щодо захисту прав споживачів фінансових послуг, зокрема, створення публічного реєстру колекторських компаній, який буде вести НБУ, зобов'язання таких компаній реєструватися в загальному реєстрі, можливість накладати штрафні санкції або виключати порушника з реєстру колекторських компаній у випадках порушень.

Водночас у своєму висновку щодо проекту № 4241 Головне науково-експертне управління Верховної Ради України, яке аналізує усі законопроекти, зауважує ризик, що НБУ може не вистачити ресурсу здійснювати нагляд ефективно.

Систему контролю треба буде напрацювати та, можливо, Нацбанк не зможе відразу ефективно й вчасно реагувати на порушення. Нагляд за колекторами – нова діяльність для НБУ. Правопорушення потрібно виявляти та вже потім будуть накладання штрафів чи інші санкції. Тому відчуті ефективність цього закону можна буде не скоро, акцентує адвокат SBH Law Offices Ukraine С. Астапов. Але, на його думку, важливо що НБУ буде приймати рішення про належну діяльність колекторських компаній до того, як вони будуть здійснювати врегулювання простроченої заборгованості. Це допоможе визначити, яка колекторська діяльність є законною, і захистить споживача на випадок нелегальних дій колекторів.

Завдяки цьому будуть відсіяні колектори з кримінальним минулим, судимостями, колекторські фірми, засновані особами з РФ або з анексованих територій, пояснює старша юристка банківської практики юридичної фірми «Редкліфф Партнерз» О. Михайленко.

Однак експертизу законопроекту № 4241 провело Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). На думку фахівців, проект закону містить низку положень, що потребують суттєвих уточнень. Так, законопроектом не визначено виключний перелік інформації, яку необхідно подати НБУ для внесення тієї чи іншої компанії до Реєстру колекторських компаній, що в свою чергу створює корупційні ризики для необґрунтованих вимог НБУ щодо надання такої інформації. Також документ не встановлює механізм вибору НБУ заходів впливу за вчинені порушення законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг, у тому числі порушення вимог до етичної поведінки.

У висновку експертизи також зазначається, що потребує суттєвих уточнень положення про надання НБУ права встановлювати додаткові вимоги до етичної поведінки, окрім тих, які визначені законопроектом, що не відповідатиме принципу правової визначеності та теж створюватиме корупційні ризики. Також наявні значні корупційні ризики при прийнятті НБУ рішення про належність виду діяльності за її суттю до колекторської діяльності, оскільки на рівні закону відсутній механізм прийняття такого рішення.

Висновок та рекомендації антикорупційної експертизи НАЗК передало профільному комітету Верховної Ради України для доопрацювання.

Свої пропозиції та зауваження до проекту закону щодо захисту боржників при врегулюванні простроченої заборгованості висловила і Національна асоціація адвокатів України (НААУ). У цілому, НААУ визнає необхідність забезпечення на законодавчому рівні захисту прав споживачів-боржників шляхом заборони недобросовісних методів діяльності колекторських компаній. При цьому, на думку адвокатів, ряд положень законопроекту

жодним чином не буде сприяти реалізації державної політики захисту прав споживачів фінансових послуг від зловживань з боку колекторів, а також порушує основні засади цивільного і господарського законодавства. Зокрема, введення терміну «новий кредитор» є не лише необґрунтованим з точки зору логіки та юридичної техніки, а прямо суперечить діючому законодавству.

Законопроект № 4241 вводить правове регулювання претензійної роботи суб'єктів господарювання і відносить її до сфери контролю НБУ, що надає невластиві центральному банку країни функції, переконані фахівці НААУ.

Адвокати також звертають увагу на недопустимість надання спеціального режиму регулювання лише щодо захисту споживачів споживчого кредитування, а врегулювання заборгованості за комунальні послуги, за послуги операторів зв'язку, за будь-якими іншими цивільно-правовими та господарсько-правовими зобов'язаннями, лишається незмінним.

На думку НААУ, необхідна більш детальна регламентація процесу взаємодії колекторської компанії з боржником.

Викликає занепокоєння адвокатської спільноти і введенням у сферу правової політики держави нового суб'єкта нагляду – НБУ.

Представники Незалежної асоціації банків України (НАБУ), в цілому підтримуючи намір законодавця врегулювати роботу суб'єктів колекторської діяльності, також впевнені, що оскільки поза межами законодавчого регулювання залишаться інші види заборгованості, не буде досягнуто мети законопроекту з врегулювання колекторської діяльності. Врегулювання діяльності колекторів шляхом внесення змін саме в Закон «Про споживче кредитування» значно ускладнить можливість унормування діяльності колекторів щодо інших боргів, наголошують у НАБУ.

Крім того, законопроект містить норми, які виходять за рамки регулювання діяльності колекторів і прямо регулюють та обмежують поведінку первісних кредиторів, якими є банківські установи.

Представники Асоціації фінансових інституцій, які взяли участь в обговоренні норм, передбачених проектом закону № 4241, звернули увагу на те, що документ покликаний, в першу чергу, захищати права споживачів фінансових послуг. У той же час, представники ринку переконані, що захищати потрібно не тільки права споживачів, але й права кредиторів. Адже, якщо новий закон встановить чіткі вимоги до діяльності фінансових компаній та колекторів, але при цьому не захистить їхніх інтересів, це, в результаті, приведе до збільшення обсягів проблемної заборгованості та зменшення кількості кредиторів на ринку кредитування.

У той же час, юристи ГО «Юридична Сотня» наголошують, що проект захищає права як споживачів від неправомірної поведінки колекторів, які на сьогодні функціонують нелегально, так і кредиторів, які зацікавлені в поверненні заборгованості. Проте, на їхню думку, у документі відсутні установлені обсяги і терміни заборгованості, які надають підстави кредиторам, новому кредитору передавати справу колекторським компаніям.

Якщо адвокат, партнер АО «Ассирія» Д. Куцевол вважає законопроект № 4241 досить збалансованим, який надає достатньо важелів впливу на колекторів, щоб захистити споживача від їх свавілля, то його колега, член Асоціації правників України А. Авторгов впевнений, що після прийняття закону колекторський бізнес може поділитися на «білий» і «чорний» – тих, хто працює відповідно до нового закону і тих, хто продовжує «вбивати борги» по-старому. Заходи впливу на «білих колекторів» дійсно прописані детально, говорить він. А колекторські компанії, які не потраплять до Реєстру, як працювали без правового поля, так і далі будуть працювати, і ніяких санкцій для «чорних колекторів» не передбачено, переконаний А. Авторгов.

Юрист взагалі дотримується думки, що цей законопроект спрямований не стільки на захист прав позичальників, скільки на легалізацію колекторської діяльності. На його думку, після легалізації колекторської діяльності поліція взагалі не буде займатися такими справами,

а радитиме скаржитися до Нацбанку. Тому, вважає А. Авторгов, для захисту споживачів необхідно насамперед розвивати легальну юстицію.

Адвокат С. Пушок та президент ГО «Гуманітарний центр» А. Кривонос також застерігають від надмірних надій на новий закон, адже ціла низка компаній зі стягнення заборгованості не підпадають під його дію.

Юристи також звертають увагу, що певні норми нового проєкту не будуть стосуватися уже укладених кредитів. Багато положень законопроєкту, пояснює юристка О. Михайленко, не застосовуватимуться до уже наданих кредитів (наприклад, вимога щодо фіксування взаємодії зі споживачем, заборона збирати інформацію в соціальних мережах споживача тощо). Виходить, що величезний пласт нині існуючих проблем, пов'язаних з колекторами, залишиться невирішеним, наголошує народна депутатка від «ЄС» Н. Южаніна.

Звертаючи увагу на ряд недоліків нового законопроєкту, більшість експертів погоджуються в одному – законопроєкт № 4241 є першим важливим кроком до більш цивілізованого ринку споживчих кредитів та дотримання законів на ньому. Також він може створити ефективний механізм регулятора, адже прописані стандарти для кредиторів та колекторів дуже жорсткі.

Тому дуже важливо до другого читання підготувати проєкт таким чином, щоб він врахував якомога більше зауважень, пропозицій, нюансів для забезпечення чіткості, однозначності і зрозумілості правового регулювання та дотримання балансу прав боржників і кредиторів у відносинах з приводу врегулювання прострочених боргів.

Рухаючись до цивілізованого ринку колекторів, на думку фахівців, важливо уважно вивчити зарубіжний досвід регулювання діяльності колекторських компаній, запозичивши найдієвіші норми та запобіжники.

Звертаючись до зарубіжного досвіду, слід зазначити, що офіційно стягнення проблемної заборгованості з'явилося в світі відносно недавно, у 60-х роках минулого сторіччя в

США, і саме там народився термін «колектор», що походить від англійського слова collection – збирання. Збирання коштів та повернення їх в економіку за допомогою колекторів – це нормальна світова практика, яка є часткою фінансової системи економік країн.

Так, у США колекторська діяльність регулюється окремими законами як на федеральному рівні, так і на рівні штатів. Основним федеральним законом, який регулює колекторську діяльність, є Закон «Про сумлінну практику стягнення боргів» (1978 р.). Його метою є впорядкування діяльності збирачів боргів і боротьба з незаконними методами збору боргів. Зокрема, закон визначає неправомірним використання погроз, завдання фізичної шкоди боржнику, його близьким або майну, загроз зіпсувати репутацію, уживання образ і непристойних виразів у розмовах з боржником, використання постійно повторюваних телефонних дзвінків, що мають на меті змусити його заплатити.

Законом також передбачається відповідальність колектора у разі порушення положень даного закону. Крім того, як зазначено у законі, якщо законодавство штату є більш суворим або обмежуючим, ніж федеральне, то до колекторських агентств, що розташовані на території відповідного штату, будуть застосовуватися положення закону штату.

Основною урядовою інституцією, що здійснює регулювання діяльності колекторських агентств, є Федеральна торгівельна комісія. Бюро з питань захисту прав споживачів фінансових послуг також здійснює регулюючі функції у відношенні колекторських агентств. Федеральна торгівельна комісія або державний адвокат може вживати заходів проти колекторської установи, що не дотримується законодавства, а у разі виявлення порушення може застосовувати санкції: штрафи, компенсації за збитки, обмеження або припинення діяльності колекторів (у період із 2010 по 2016 рр. Федеральна торгівельна комісія заборонила діяльність більш ніж 60 агентствам, які не дотримувалися закону).

Колекторські агентства США мають належати до торгівельної асоціації АСА

International, яка представляє агенції по стягуванню боргів, кредиторів, покупців боргів, адвокатів по стягненню та постачальників послуг з індустрії боргу. Окрім федерального та законодавства штатів, колекторські компанії зобов'язані дотримуватися етичного кодексу АСА International як умови членства. Відповідно до етичного кодексу члени асоціації повинні поважати та гідно ставитись до споживачів.

У Канаді регулювання колекторської діяльності здійснюється на рівні провінції чи території, на якій агентство здійснює свою діяльність. Особа, яка займається поверненням заборгованості, повинна дотримуватись спеціальних колекторських законів, чинних на території конкретної провінції.

Уряд Канади розробив ґрунтовний перелік правил та регулювань для захисту громадян від неетичних методів колекторської діяльності. Повний перелік того, що дозволяється робити колекторам і що заборонено, міститься в Посібнику канадського споживача.

Особами, які на законних підставах мають право займатися діяльністю з повернення боргів, є: кредитори, покупці боргів, юристи та ліцензовані колекторські агентства (ліцензії видає Управління з питань споживачів). До того ж, у деяких провінціях Канади, для того, щоб отримати ліцензію, власники колекторських агентств та персонал повинні скласти іспити. Уряд Канади також зобов'язує колекторські агентства проводити щорічні аудити.

Загальний строк позовної давності на стягнення непогашеної заборгованості в Канаді становить шість років. Проте деякі провінції (Онтаріо, Альберта) скоротили це обмеження до двох років.

В Європі колекторський бізнес з'явився дещо пізніше, ніж в США. Активно він почав розвиватися у дев'яностих роках ХХ ст.

В європейських країнах не існує однозначної думки про існування нормативно-правової бази, що пов'язана із поверненням заборгованості. Тобто не завжди у законодавстві держави присутній окремий закон. Однак усі дії компаній, що займаються поверненням заборгованості, чітко регламентовані певними нормативно-правовими актами.

У більшості західноєвропейських держав діють окремі закони, що регулюють колекторську діяльність, до таких відносяться Італія, Австрія, Норвегія. Наприклад, у Франції, Хорватії, Чехії та деяких інших європейських країнах повернення простроченої заборгованості регулюється загальними нормами цивільних (торгових) кодексів.

Самі фінансові установи ніколи не займаються «вибиванням боргів» – вже на 90-й день неплатежу проблемну заборгованість передають колекторному агентству. Агентство, у свою чергу, або просто допомагає банку повернути борг за комісійну винагороду (що становить близько 20 %), або купує борг зі знижкою, щоб потім повернути собі всі 100 %. Щодо них кожна країна має свої власні правила та норми.

Як свідчить європейська практика, становленню та розвитку ринку колекторських послуг сприяє тісна взаємодія всіх учасників фінансового сектору: банків, міністерств, бюро кредитних історій, а також профільних асоціацій з колекторними компаніями.

У Великобританії, наприклад, немає конкретного законодавства, що регулює колекторську діяльність. Їхня діяльність регулюється Управлінням з фінансового регулювання та нагляду (Financial Conduct Authority [FCA]). Управління має широкий спектр правоохоронних повноважень для захисту прав споживачів та для вживання заходів проти компаній та окремих осіб, які не відповідають стандартам Управління. FCA встановлює керівні принципи діяльності колекторських агентств та наводить приклади недобросовісної практики. Ці рекомендації не є законом, але вони являють собою резюме та тлумачення різних правових сфер. Дотримання цих принципів також використовується як перевірка придатності агентства для отримання ліцензії.

У Великобританії функціонує Служба фінансового омбудсмена, яка розглядає скарги проти колекторських агентств, що займаються поверненням боргів (споживчі кредити), але не має права розглядати скарги щодо стягнення заборгованості, таких як: податковий

збір, комунальні рахунки або прострочена заборгованість за оренду.

Загалом, у країні умови контролю за діяльністю колекторів доволі м'які. Колекторські агенції можуть зовсім не отримувати ліцензію. Однак, для підтвердження своєї репутації все ж обзаводяться необхідними документами.

У Німеччині повернення заборгованості здійснюється відповідно до Цивільного Кодексу та Закону «Про позасудові юридичні послуги». Агентства, що здійснюють колекторську діяльність, повинні отримати ліцензію. Будь-яке агентство, що правильно зареєстровано, можна знайти он-лайн в Реєстрі юридичних послуг. Крім того, в цьому реєстрі міститься інформація стосовно органу, що відповідає за реєстрацію та нагляд. Німецька правова система перш за все спрямована на захист боржника.

У Німеччині також існує спеціальна асоціація колекторських агенцій, з учасниками якої працюють всі найбільші фінансові установи.

У Литві в ролі колектора може виступати приватний виконавець, який не має права арештовувати майно без рішення суду, проте може прийняти до виконання невиконаний договір, зателефонувавши боржнику та ввічливо пояснивши йому витрати, які він понесе, не виконуючи зобов'язання. На цьому його функція закінчується до ухвалення судового рішення з цього питання.

Загалом, аналіз світового досвіду дозволяє стверджувати, що на відміну від України, і в США, і в країнах Європи, колектори грають роль посередників і медіаторів, а не вимагачів, тому що правоохоронна система цих країн здатна захистити громадянина, який необачно заліз в борги.

Основним принципом діяльності колекторів в зарубіжних країнах є забезпечення так званої «реанімації» боржників, тобто головною їх метою є пошук компромісу та шляхів виходу зі складних ситуацій, у яких з тих чи інших причин опинилися боржники. Мова йде про те, щоб боржник міг пережити цю процедуру та не залишитися банкрутом. Таким чином, методи діяльності колекторів в Європі значно відрізняються від методів вітчизняних

колекторів, що безумовно змінює й зміст самих правовідносин.

Безумовно, колекторська діяльність спрямована на те, щоб покращити платіжну дисципліну. Але відсутність належного нормативно-правового регулювання з боку держави є одним із негативних факторів існування колекторського бізнесу на ринку України. Держава має подбати про сучасне законодавче регулювання ринку колекторських послуг, яке б забезпечувало дотримання прав як боржників, так і кредиторів, та встановило цивілізовані правила повернення коштів кредитним установам, враховуючи міжнародний досвід законодавчого регулювання діяльності колекторських компаній *(Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: сайт «Український капітал» (<https://ucap.io/niyakyh-dzvinkiv-vnochi-ta-zalyakuvan-shho-zminuyue-zakonoproekt-proty-kolektorskogo-svavillya/>); вебсайт «Укрінформ» (<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2657738-1000-i-1-dzvinok-kolektora-abo-strasni-kazki-pro-borgicuzi-ta-neisnuuci.html>); вебсайт «НВ» (<https://nv.ua/ukr/biz/finance/rinok-mikrokreditiv-yak-derzhava-namagayetsya-borotitsya-z-chornimi-kolektorami-novini-ukrajini-50135263.html>); <https://nv.ua/ukr/biz/finance/rada-vzyalasya-zakolektoriv-shvaleno-zakonoproekt-po-borotbi-z-jih-svavillyam-novini-ukrajini-50137940.html>); вебпортал «СУСПІЛЬНЕ» (<https://suspilne.media/100077-ci-zahistit-ukrainciv-novij-zakon-vid-pogroz-kolektoriv-poasnuut-eksperti/>); сайт «Мінфін» (<https://minfin.com.ua/ua/2020/10/22/54389586/>); офіційне інтернет-представництво Національного банку України (<https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ta-upovnovajeniy-verhovnoyi-radi-ukrayini-z-prav-lyudini-spilno-pratsyuvatimutnad-zahistom-personalnih-danij-ukrayintsiv>); офіційний вебпортал Верховної Ради України (https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70219); вебсайт LB.ua (https://lb.ua/blog/anna_purtova/476638_verhovna_rada_progolosovala.html); офіційний вебсайт Національного агентства з питань запобігання корупції (<https://nazk.gov.ua/>)*

uk/documents/vysnovok-antykorrupsijnoyi-ekspertyzy-proyektu-zakonu-ukrayiny-pro-vnesennya-zmin-do-deyakih-zakonodavchih-aktiv-ukrayiny-shhodo-zahystu-borzhnykiv-pryvregulyuvanni-prostrochenoi-zaborgovanosti/); офіційний вебсайт Національної Асоціації Адвокатів України (<https://unba.org.ua/news/6280-naau-vislovila-propozicii-j-zauvazhennya-do-proektu-zakonu-ukraini-shhodo-zahystu-borzhnykiv-pri-vregulyuvanni-prostrochenoi-zaborgovanosti.html>); вебсайт Незалежної асоціації банків України (<https://nabu.ua/ua/nabu-vru-pzu-4241-slid.html>); сайт Асоціації фінансових інституцій (<https://afi.org.ua/articles/predstavniki-afi-vzjali-uchastu-zaklyuchnomu-obgovorenni-zakonoproiektu-pro-kolektorsku>); сайт ГО «Юридична сотня» (<https://legal100.org.ua/legalizatsiya-diyalnosti-kolektorskih-kompaniy-4241-vid-21-10-2020/>); сайт «СЕГОДНЯ.ua» (<https://economics.segodnya.ua/ua/economics/enews/kollektory-v-zakone-kak-teper-budut-vybivat-dolgi-i-mozhno-li-budet-zashchititsya-1503696.html>); офіційний сайт політичної партії «Об'єднання «Самопоміч» (<https://samopomich.ua/borzhnyka-vid-nedobrosovisnogo-kolektora-zahyshhatyme-zakon/>); сайт Інформаційно-дослідницького центру Верховної Ради України (<http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29417.pdf>); сайт ВГО «Асоціація правників України» (<https://uba.ua/ukr/news/8224/>)).

С. Закірова, канд. іст. наук, доц., ст. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Законопроект «Про медіа»: складний шлях пошуку компромісу

Широких резонанс від суспільно-політичних подій в Україні навколо закриття трьох телеканалів укотре привернув увагу громадськості до необхідності сучасного законодавчого врегулювання медіасфери. І хоча у фахових колах дискусії про важливість прийняття сучасного законодавства у медійній галузі не припиняються вже декілька років поспіль, громадське обговорення активізувалося з новою силою саме через запровадження санкцій проти каналів Т. Козака.

Міністр культури та інформаційної політики України О. Ткаченко з цього приводу заявив, що історія з закриттям каналів може стати поштовхом для пришвидшення прийняття парламентом закону про регулювання медіадіяльності в Україні.

Прийняття цього закону вже має свою історію. За словами одного з ініціаторів закону І. Розкладая, майже вісім років триває робота над розробкою нового сучасного правового документу. Утім, перший варіант законопроекту «Про медіа» № 2693 був поданий до Верховної Ради України у грудні 2019 р. Серед авторів

документу на той час були народні депутати, голова комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики О. Ткаченко, який сьогодні займає посаду міністра культури та інформаційної політики України, та М. Потураєв, тоді заступник, а нині – голова комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики. Проект закону одразу викликав бурхливу реакцію громадськості, розділивши і фахівців, і експертів, і політиків на прихильників та противників запропонованих новацій.

Презентуючи документ, ініціатори зазначали, що новий закон має стати комплексним документом, який фактично замінить одразу декілька медійних законів: про телебачення і радіомовлення; про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні; про інформаційні агентства; про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення; про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів; про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації.

Джерело: <https://detector.media/infospace/article/172402/2019-11-13-kontsepsiya-maybutnogo-zakonu-pro-media/>

За представленою авторами концепцією, законопроект «Про медіа» мав би унормувати: види та вимоги до кожного виду суб'єктів медійної діяльності; критерії належності суб'єктів до юрисдикції України; прозорість структури власності та контролю; порядок звітування про структуру власності; ліцензування та реєстрацію; контент; порядок розгляду справ про порушення законодавства у сфері медіа; санкції за порушення законодавства у сфері медіа (штрафи, анулювання ліцензії, скасування реєстрації, заборона розповсюдження);

обмеження, пов'язані зі збройною агресією, воєнним та надзвичайним станом; правовий статус журналістів, їхні права і обов'язки.

Суб'єктами у сфері медіа проект закону визначав:

- суб'єктів у сфері аудіовізуальних медіа (лінійних та нелінійних);
- суб'єктів у сфері друкованих медіа;
- суб'єктів у сфері онлайн-медіа;
- провайдерів аудіовізуальних сервісів;
- провайдерів платформ спільного доступу до інформації;

– постачальників електронних комунікаційних послуг для потреб мовлення з використанням радіочастотного ресурсу.

У законопроекті № 2693 встановлювався широкий перелік вимог до контенту, серед яких частина (наприклад, заборона на заклики до насильства, дискримінаційні висловлювання, поширення порнографії, заперечення злочинів комуністичного та нацистського режимів, програми, де надаються послуги з ворожіння та гадання, поширення заборонених законом про кінематографію фільмів) повторювали вже існуючі у чинному законодавстві. Разом з тим, у законопроекті запроваджувалися і нові обмеження щодо діяльності медіа. Зокрема, документ визначав шкідливий контент для неповнолітніх, який зводився до чотирьох категорій: провокація небезпечної поведінки (ризиковані види спорту, суїцид, наркотики тощо); суспільно шкідлива поведінка (насильство, правопорушення, нецензурна лайка); жахи; еротика.

Законопроект забороняв розважальний контент у дні трауру та пам'яті. Відповідно до документа, лінійні медіа мали виключати розважальні контент програми 12 годин з моменту оприлюднення відповідного указу. О 12:00 має відбуватися хвилина мовчання, а впродовж дня на екрані має бути зображення палаючої свічки. У день трауру медіа матимуть право взагалі припинити мовлення.

Наступна новела стосувалася захисту від пропаганди держави-агресора. Документом встановлювалася заборона позитивного висвітлення держави-агресора (окупанта), і зазначалося, що таку інформацію можна подавати лише «збалансовано чи об'єктивно». Керівниця Центру адвокації та лобювання Національної асоціації медіа, член Громадської ради при Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення О. Большакова звертала увагу на таке досить сумнівне формулювання. Адже, наголошує експерт, навіть якщо якийсь орган держави-агресора зробить щось хороше, то за буквальними вимогами закону, про це не можна буде повідомляти.

Новий проєкт закону також забороняв для поширення програми незареєстрованих

іноземних лінійних медіа, а також програми медіа держави-агресора/окупанта – за винятком випадків, обґрунтованих рішеннями Нацради.

Законопроект № 2693 встановлював квоти на національний та європейський продукт, проте скасовував норми щодо власного продукту медіа. Пропонувалося внести зміни у публікацію відомостей про медіа з відповідного реєстру, виключити право на анонімність авторів, залишити вимоги щодо використання державної мови та публікації обов'язкового контенту.

Не актуальності нового закону наголосила виконавча директорка ГО «Український інститут медіа та комунікації» Д. Дуцик. Вона зазначила, що безперечно, закон про медіа потрібен. Фактично, на думку експертки, новий закон – це кодекс, який охоплює багато різних сфер роботи медіа. Тож не дивно, констатувала Д. Дуцик, що багато запропонованих положень цього закону є дискусійними. Навіть у юристів нема єдиної думки щодо низки питань.

Після оприлюднення нового проєкту законодавчого акту попри загальну підтримку ідеї запровадження профільного сучасного закону про медіа, експерти і фахівці піддали документ серйозній критиці. Зокрема, нетоксичним, але дискусійним назвав законопроект № 2693 голова Національної спілки журналістів України С. Томіленко. На його думку, не варто робити так, щоб закон регулював діяльність усіх медіа, а не тільки телебачення та радіомовлення.

Документ гостро критикували за спробу запровадити реєстрацію як українських, так і іноземних ЗМІ, які транслюють свій продукт на території України. Передусім йшлося про такі стрімінгові платформи як Netflix, Megogo, OLL.tv. Відповідно до законопроекту № 2693 як онлайн-медіа розглядалися і блогери, і соціальні мережі, що передбачало б їхнє оподаткування в Україні.

Юрист «Інституту масової інформації» А. Сафаров наголошував, що законопроект варто було би відкликати і подати ще раз у новому вигляді – із більш чіткою структурою, а також усунувши неузгодження та подвійні тлумачення всередині документа.

Представники медіаспільноти та громадських організацій заявили, що стурбовані неоднозначністю прописаних вимог до повноважень Національної ради з питань телебачення і радіомовлення, реєстрації онлайн-медіа, регулювання іноземних медіа, відсутністю дієвого механізму протидії монополіям на медіаринку та нечіткою процедурою формування органу співрегуляції.

На необхідні запобіжники щодо утисків свободи слова і можливостей професійної журналістської діяльності в законопроекті звертали увагу і представники європейських партнерів. Так, консультантка Ради Європи К. Розгоні, проаналізувавши усі розділи законопроекту, висловила пропозиції до кожного з них і наголосила на особливій важливості незалежності медіа-регулятора. Вона зазначила, що потрібно поставити високу планку щодо досвіду та кваліфікацій членів Національної ради та перевіряти відсутність у них конфлікту інтересів.

Загалом, як підкреслив один із членів Робочої групи розробників законопроекту, головний експерт із медійного права Інституту демократії та верховенства права І. Розкладай, після оприлюднення і процедури обговорення законопроекту у Верховній Раді України було подано стільки правок і пропозицій, що ініціатори змушені були змінити структуру деяких статей, у певних випадках перенести їх в інші розділи, ще раз ґрунтовно пропрацювати тексти частини статей.

Оскільки розробники документу, медійники та експерти не змогли досягти компромісного варіанту, у травні 2020 р. парламентарі відправили текст законопроекту «Про медіа» на повторне перше читання. Тоді ж голова комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики О. Ткаченко повідомив, що стосовно законопроекту «Про медіа» № 2693 було багато дискусій. За словами депутата, автори отримали десятки звернень представників індустрії, мали триденну відеоконференцію з Радою Європи. І оскільки автори погоджуються з тим, що потрібно багато структурних доповнень, які стосуються як повноважень Національної ради, так і регулювання онлайн-медіа і приведення

багатьох положень до правил Європейської директиви про аудіовізуальні медіа, то кращим виходом буде доопрацювання законопроекту.

2 липня 2020 р. до парламенту було подано новий варіант законодавчого акту регламентування діяльності медіа в Україні – законопроект № 2693-д. Автори цього документу вважають його доопрацьованим попереднім (законопроект № 2693), але вже тут експерти відмічають певні непорозуміння.

Юрист ГО «Інституту масової інформації» А. Сафаров зазначає, що оскільки законопроект № 2693-д був зареєстрований окремо, з огляду на процедуру, передбачену Регламентом, це – новий законопроект, а не той, що розглядався Верховною Радою України та був відправлений на повторне перше читання. Отже, вносити правки до цього документу буде можливо лише після того, як він пройде перший розгляд у сесійній залі і парламентарі зможуть визначитися з його подальшою долею – відправити на повторне перше читання, на друге читання чи прийняти в цілому. А якщо до законопроекту, який зареєстрований, проте ще не проходив розгляд у парламенті, будуть внесені правки, то на розгляд депутатів винесуть вже інший текст, ніж той, що розміщений на сайті Верховної Ради України, – а це вже, наголошує А. Сафаров, буде протиправною дією, яка може призвести до відповідальності винних осіб аж до кримінальної.

Відтак, на думку медіаюриста, не зовсім зрозуміло про правки до якого документу (законопроект № 2693 чи № 2693-д) сьогодні ведуть мову і політики, і народні депутати. Зокрема, заступник керівника ОПУ К. Тимошенко у листопаді 2020 р. зазначив, що телегрупи домовилися між собою й внесли правки до законопроекту, які задовольнили весь телеринок. А голова комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики М. Потураєв заявляє про діяльність робочої групи, яка розробляє законопроект та враховує представлені медійниками пропозиції.

Утім, виходячи з того, що 2 лютого 2021 р. до порядку денного роботи Верховної Ради України включено законопроект № 2693-д, депутатам

варто дуже ретельно підійти до розуміння того, з яким текстом вони працюватимуть.

Попри суттєві складнощі на шляху напрацювання законопроекту, сам факт його активного обговорення в суспільстві ще раз підкреслює його важливість і актуальність. Заступник міністра культури та інформаційної політики України Т. Шевченко під час модуля «Розвиток медіа в Україні» IV міжнародного форуму «Креативна Україна» наголосив, що варто ставитися до напрацювання законопроекту про медіа спільно з індустрією, спільно з журналістськими та міжнародними організаціями, як до процесу побудови цивілізованих правил гри, які надзвичайно потрібні країні та які допоможуть розвиватися ринку далі, оскільки мова йде про свободу слова і творчість. Однак, акцентував заступник міністра, це ще й ринок, це економіка, тож чіткі і зрозумілі правила гри гарантуватимуть чесну конкуренцію, яка лише допомагатиме свободі, обмежуючи певні рамки надмірного виходу у сферу, яка вже лежить за межами закону.

Загалом оновлений варіант проєкту закону «Про медіа» № 2693-д також виявився доволі дискусійним. Хоча автори документа вважають, що більшість критичних висловлювань пов'язано з тим, що багато хто із журналістів, медійників і навіть експертів плутають його норми з законопроектом про дезінформацію, а інколи і вдаються до певних маніпуляцій. Зокрема, голова комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики М. Потураєв вважає, що відбувається маніпулювання поняттями. За його словами, регулювання сфери медіа – це не обмеження свободи слова чи цензура, оскільки законопроект не накладає жодних нових контентних обмежень на ЗМІ.

Аналогічна точка зору висловлена й у заяві Національної ради з питань телебачення і радіомовлення, де наголошується на необхідності ухвалення законопроекту «Про медіа». Як зазначається в повідомленні регулятора, медійна реформа повинна невідкладно відбутися і забезпечити країні можливість через закон захищати свій інформаційний простір, оскільки без реальних

важелів впливу він і надалі залишатиметься відкритим для свавільних випадів і сумнівних «творчих ініціатив», спрямованих на дезорієнтацію, негатив і постійну конфліктність та конфронтацію.

Нацрада вважає, що спротив, який чиниться ухваленню проєкту закону «Про медіа» і маніпулятивно іменується боротьбою за свободу слова, спрямований на те, щоб закріпити ситуацію, в якій країна не зможе опиратися інформаційній окупації. Тож закон про медіа, за словами регулятора, дасть змогу зупинити трансформацію медіа в інститут маніпулювання та обслуговування політичних сил, чиї інтереси ідуть врозріз інтересам України.

Майже одразу після оприлюднення тексту законопроекту з відкритою заявою виступив громадський рух «Медіа за усвідомлений вибір»¹. Учасники професійного об'єднання висловили свою підтримку законопроекту № 2693-д «Про медіа», наголосивши на актуальності модернізації законодавства про засоби масової інформації. Як зазначалося у заяві, чинне законодавство з регулювання діяльності медіа створювалось у 1990-ті роки і не враховує сучасного стану як щодо нових викликів, зокрема збройної агресії з боку країни-агресора, так і розвитку інформаційних технологій.

¹ Рух «Медіа за усвідомлений вибір» створено 5 лютого 2019 р. Ініціаторами створення Медіаруху стали Незалежна медійна рада, Громадське радіо, ГО «Детектор медіа», ГО «Інститут масової інформації», МГО «Інтерньюз-Україна», Центр демократії та верховенства права, Фондація «Суспільність», Незалежна асоціація телерадіомовників, ГО «Донецький інститут інформації», ГО «Інститут демократії імені Пилипа Орлика». Першими підписантами меморандуму Медіаруху стали «UA:Перший», Українське радіо, Громадське радіо, ІА Укрінформ, ІА Інтерфакс-Україна, Liga.net, «Дзеркало тижня. Україна», «Новое время», «Цензор.нет», «5 канал», «Український тиждень», низка регіональних медіа, громадських організацій та окремих журналістів. URL: <https://detector.media/community/article/144612/2019-02-05-memorandum-rukhu-media-za-usvidomlenny-vybir/>

Учасники медіаруху відмітили суттєву роботу і великі позитивні зміни у представленому законопроекті порівняно з редакцією проекту закону № 2693. Разом з тим, об'єднання закликала авторів законопроекту виправити низку положень, що викликали негативну реакцію з боку медіаспільноти. Головними проблемами оновленого законопроекту, на погляд Медіаруху, є:

– Занадто широкі повноваження Національної ради з питань телебачення і радіомовлення щодо регулювання та контролю за поширенням інформації, причому не тільки щодо телерадіомовників, а й щодо будь-якої інформаційної діяльності, включно з поширенням інформації друкованими ЗМІ, незареєстрованими онлайн-медіа, блогерами й дописувачами соціальних мереж.

– Впровадження інституту співрегулювання без чіткого визначення повноважень учасників такого співрегулювання і розділення повноважень між ними.

– Суто декларативні норми щодо дотримання професійних стандартів журналістики.

– Збереження старих неефективних норм законодавства, які мали б запобігати надмірній концентрації аудіовізувальних медіа в руках одного власника.

Практично всі критичні зауваження та пропозиції, що висловлюють експерти та учасники медіаринку, також стосуються саме зазначених аспектів.

Найбільше критики законопроект про медіа зазнає через прописані в ньому повноваження національного регулятора – Національної ради з питань телебачення і радіомовлення. Зокрема, виконавча директорка ГО «Український інститут медіа та комунікації» Д. Дуцик, погоджується з тим, що у рамках нинішнього законодавства Нацрада мала недостатньо повноважень, щоб реагувати, наприклад, на контент, який порушував виборче законодавство чи підривав національну безпеку України. Утім, наголошує експерт, великі повноваження завжди створюють ризики вибіркового підходу, і, як правило, жертвами такого вибіркового підходу стають медіа, які критикують владу. Крім того, на думку Д. Дуцик, немає стовідсоткової

впевненості, що Нацрада повинна займатися ще й онлайн-ЗМІ.

Голова Державного комітету телебачення та радіомовлення України, заслужений журналіст України О. Наливайко впевнений, що сучасний закон про медіа вкрай потрібен і його треба приймати. Проте, на думку голови Держкомтелерадіо, є сумніви щодо того, чи впорається регулятор з таким великим навантаженням через те, що регулюванням інтернету і друкованих видань буде займатися один орган.

Про підтримку ідеї надання Національній раді з питань телебачення та радіомовлення ширших повноважень на Всеукраїнському Форумі «Україна 30. Культура. Медіа. Туризм» заявила і журналістка, головна редакторка і керівниця Української служби «Голосу Америки» М. Гонгадзе. Водночас вона звернула увагу на покращення механізму обрання членів регулятора. За її словами, важливо, щоб разом із повноваженнями мають бути запропоновані механізми, які б робили її незалежною від впливу з боку влади та олігархів. Треба створювати такий механізм обрання Нацради, акцентувала М. Гонгадзе, який би нагадував обрання наглядової ради, наприклад, суспільного.

Журналістка підкреслила також, що законопроект «Про медіа» не вирішує проблеми прозорості фінансування та власності ЗМІ, позбавлення їх олігархічного контролю та впливу. Натомість цю проблему М. Гонгадзе адресує іншому законопроекту № 2072 «Про внесення змін до закону України «Про телебачення і радіомовлення» щодо удосконалення механізмів забезпечення прозорості власності та фінансування аудіовізувальних (електронних) засобів масової інформації».

Категорично проти збільшення повноважень Нацради висловила головний редактор інтернет-видання «Гордон» О. Бацман. За її словами, проблема полягає у тому, що членів Нацради як і раніше призначатимуть політики. І такий політизований регулятор отримає розширені повноваження і матиме вплив і на друковані ЗМІ, і на інтернет-ЗМІ, і на ютуб чи інстаграм-блогерів – на весь Інтернет і

на весь контент. О. Бацман наголошує, що запровадження норм нового законопроекту «Про медіа» може дозволити владі використовувати Нацраду як орган боротьби з політичними конкурентами, зокрема під час виборів різного рівня.

Журналістка К. Соляр, поділяючи стурбованість посиленням позицій регулятора на медіаринку, зазначила, що Нацрада з питань телебачення та радіомовлення відповідно до нового законопроекту зможе вільно штрафувати, блокувати контент, а також через суд закривати сайти чи програми за певні висловлювання ЗМІ. За словами журналістки, найбільше цей законопроект критикують журналісти-розслідувачі, оскільки українська судова система працює недостатньо прозоро й ефективно, тож виграти справу у нацрегулятора в суді і відстояти право займатися журналістськими розслідуваннями буде неможливо.

Пояснюючи позицію авторів законопроекту «Про медіа» щодо повноважень Нацради, член Робочої групи розробників законопроекту І. Розкладай наголошує, що ті, хто заробляє на візуальному сервісі, не хочуть грати за тими ж правилами, що і традиційні медіа, а ті, хто просуває контент країни-агресора, не хочуть допустити можливості блокування. За його словами великі гравці на медіаринку, як і низка онлайн-гравців, хочуть, щоб Нацрада і далі залишалася «беззубою».

Він погоджується з тим, що, можливо, варто було б вдосконалити принцип формування Нацради (4 члени пропонує Президент, 4 – парламент), але він визначений у Конституції України, тож для цього треба вносити зміни в Основний закон, що виходить далеко за межі юридичної роботи над законопроектом. Щодо побоювань з приводу того, що Нацрада із розширеними повноваженнями може стати інструментом цензури і тиску на свободу слова, то І. Розкладай підкреслює, що загальні правила гри саме тому і треба встановлювати, щоб не повторювалися ситуації, коли влада намагалася політизувати Нацраду. А спроби політизувати діяльність національного регулятора, як і намагання зловживати повноваженнями, на

думку розробника законопроекту, необхідно блокувати спільними зусиллями медійників, представників медіасфери і громадськості. Тож заборона закону через побоювання щодо можливих зловживань регулятора, за словами І. Розкладая, не може бути аргументом, щоб не боротися з анархією на медіаринку.

Новацією законопроекту є змінений підхід до статусу медіа. Автори визначають існуючі види медіа, вимоги до них, структури власності та порядок їхньої реєстрації. Відповідно до законопроекту, до медіа будуть відноситись не тільки традиційні телеканали, радіостанції і преса, але й інтернет-ЗМІ, провайдери і ОТТ-сервіси (наприклад, Megogo).

Частина медійників категорично проти такого підходу, вважаючи його дискримінаційним по відношенню до нових категорій. Натомість, за словами М. Потураєва, такі норми критикують ті, хто не хоче саме рівноправ'я всіх медіа в країні. Він констатує, що телебачення, радіо і друковані медіа завжди мали регуляцію та відповідальність. А через те, що законодавство у нас дуже застаріле, онлайн-медіа жодної регуляції не мають, і тому деякі з них зараз чинять опір спробам унормувати і вирівняти становище усіх медіа на ринку.

Процедура реєстрації медіа та його взаємодії з національним регулятором відповідно до законопроекту буде відбуватися через онлайн-кабінет, щоб спростити процес і мінімізувати бюрократичні ризики. Проте автори наполягають на реєстрації тих, хто працює як медіа в інтернеті, бо всі мають бути в рівних умовах і діяти за однаковими принципами.

Особливо чутливі питання щодо діяльності цифрових медіа прокоментував І. Розкладай. Він наголосив, що ніякого миттєвого блокування ютуб-каналів чи фейсбук-сторінок не буде і не може бути, оскільки в Україні немає і не буде юрисдикції над ними. Стрімінгові платформи не мають національних представництв, тож навіть якщо Нацрада виявить порушення і порушників, то вона звертатиметься до транснаціональних компаній – власників платформ, щоб вони відповідно реагували. Що стосується інтернет-сайтів, то, як зазначив І. Розкладай, сайти є онлайн-пресою, тому,

звісно, вони підпадають під дію цього закону, але і тут є багато додаткових питань, оскільки державу цікавитимуть далеко не всі сайти.

Колишній заступник міністра інформаційної політики України, експерт зі стратегічних комунікацій ГО «Інформаційна безпека» Т. Попова також звертає увагу на те, що закон про аудіовізуальні послуги Україна мала ухвалити давно у зв'язку із підписанням Угоди про асоціацію з Євросоюзом. Вона підтримує ідею необхідності врегулювання ситуації у діджиталізованій частині українського медіаринку. Експерт зазначила, що, наприклад, в країнах Балтії, цифрові медіа вже давно регулюється аналогом нашої Національної ради телебачення і радіомовлення, і все працює злагоджено з судовою системою. Тож, на думку Т. Попової, чому українські онлайн-ЗМІ, як інші гравці медіаринку не зробили на системному рівні відповідну роботу щодо підготовки своїх пропозицій до законопроекту для пошуку компромісного рішення, а тепер дорікають його авторам, не є зрозумілим.

Зареєстровані медіа змусять розкрити структуру власності і вказати своїх бенефіціарів. Можливість добровільної реєстрації залишили тільки для онлайн-сайтів. Реєстрацію і отримання ліцензії для медіа автори законопроекту пропонують спростити.

Законопроект не зобов'язує реєструватися на території України іноземні платформи, соціальні мережі та відеохостинги. Таким чином, зазначає кореспондентка «РБК-Україна» У. Безпалько, їх по суті вивели з-під дії українського законодавства.

Зареєстровані і незареєстровані ЗМІ матимуть однакову відповідальність за порушення, але різні можливості. Зокрема, співробітники незареєстрованих онлайн-сайтів не зможуть користуватися правовим статусом журналіста. Це може, як підкреслюють фахівці, ускладнити акредитацію на події, організовані держструктурами, проте зареєстрованим медіа не зможуть відмовити в акредитації. До того ж реєстрація дозволить розраховувати на гранти від держави.

Категорично проти нового законопроекту виступила Національна спілка журналістів

України (НСЖУ). В оприлюдненій заяві очільник НСЖУ С. Томіленко назвав проект закону «Про медіа» законопроектом про захист влади від журналістів, про санкції, про контроль за поширенням інформації і думки. Він вважає, що у документі не йдеться зовсім не про посилення захисту, не про права журналістів, не про державні гарантії незалежності медіа (в тому числі економічної незалежності), не про відповідальність посадовців і політиків за тиск на журналістів, а відтак – це не закон для захисту медіа.

Голова НСЖУ констатує, що в тексті нового документа не враховано жодної з пропозицій, поданої НСЖУ після широких консультацій із регіональними журналістами і журналістськими колективами. У законопроекті збережено ідею встановлення мега-контролю над усіма медіа і абсолютно невиправданою новацією законопроекту є впровадження регулювання діяльності інтернет-видань.

Натомість міністр культури та інформаційної політики України О. Ткаченко вважає, що регуляція в цьому законі дуже м'яка. За словами міністра, якщо ЗМІ реєструється, то має відповідний захист, якщо не реєструється і продовжує працювати, як і раніше, то до нього можуть застосовуватися дії – якщо, наприклад, медіа займається пропагандою війни. Усе інше, зазначає міністр, у законі викладено достатньо ліберально, навіть порівняно з тим, що останнім часом з'являється в європейських законах, які регулюють інтернет-простір. Цей законопроект, констатує О. Ткаченко, виважений, він проходив експертизи Ради Європи, і має підтримку РЄ, що не просто, з огляду і на європейське законодавство, і підходить до захисту свободи слова.

З колективним зверненням проти нового законопроекту «Про медіа» виступили журналісти, медійні та громадські організації, засоби масової інформації, блогери, дописувачі у соціальних мережах. Вони закликали зняти його з розгляду Верховної Ради, оскільки, на думку медійників, він обмежує свободу слова в Україні. У заяві наголошується, що автори документу не врахували зауваження ОБСЄ, Головного науково-експертного управління

Верховної Ради України та експертів Ради Європи. У зверненні наголошується, що законопроект № 2693-д «Про медіа» встановлює обмеження прав журналістів-фрілансерів, оскільки визнає професійні права на інформацію та акредитацію тільки тих журналістів, у посвідченні яких вказано зареєстроване медіа, навіть, якщо посвідчення журналіста видане професійною або творчою спілками журналістів.

Натомість юристка лабораторії цифрової безпеки В. Володовська наголошує, що згідно законопроекту «Про медіа» блогер, наприклад, матиме можливість зареєструватися як медіа. Це, підкреслює експерт, не зобов'язання, а право, але така реєстрація дасть блогеру можливість акредитації в органах державної влади. Не зареєстровані онлайн-медіа теж матимуть право пройти акредитацію, проте, якщо певний захід матиме обмеження по кількості осіб, то в пріоритеті будуть офіційно зареєстровані онлайн медіа.

Окремий розділ документа присвячений обмеженням, пов'язаним із російською агресією. Громадянам РФ, російським юридичним особам і фірмам, що фінансуються з держави-агресора, відповідно до документу не можна володіти і фінансувати медіа в Україні. Під заборону потрапляє і виправдання російської агресії, популяризація країни-

окупанта або її державних органів. За поясненнями М. Потураєва, загалом будь-які іноземні телеканали та радіостанції не зможуть отримати ліцензію в Україні, якщо вони зареєстровані в державі-агресорі, або якщо Нацрада з'ясує, що редакційний контроль над цим медіа здійснюється резидентами держави-агресора. Проте ці норми законопроекту не є новелами, оскільки практично всі вони повторюють все те, що вже було ухвалено на державному рівні впродовж останніх років,

Певні нововведення законопроекту пов'язані зі встановленням різного рівня відповідальності за порушення правил діяльності учасниками медіаспільноти. Усі можливі порушення у документі розподілені на три групи: незначні, значні та грубі. Рішення про розмір штрафних санкцій за законопроектом ухвалюватиме Нацрада. Законодавець прописав різні штрафи для різних видів засобів масової інформації. Утім, для того, аби медіа мало можливість усвідомити, що вдалося до порушення і адекватно відреагувати на зауваження Нацради, авторами законопроекту вводиться інститут «припису». Таким чином, зазначає І. Розкладай, перш ніж карати, регулятор може спочатку повідомити медіа про порушення. Нацрада намагатиметься не доходити до штрафу у випадку, якщо медіа адекватно відреагує на припис регулятора.

Джерело: <https://www.slovoidilo.ua/2020/07/08/infografika/polityka/zakonoproekt-pro-media-rozshyrennya-povnovazhen-nacrazy-ta-shtrafy-zmi>

Не менш гострі дискусії точаться щодо запровадження у законопроекті норм про співрегулювання і саморегулювання медіаспільноти.

Нововведенням проекту закону є створення органу спільного регулювання Нацради і медіа з метою встановлення єдиних правил для всіх учасників медіаринку. Нова структура має визначити критерії щодо статусу медіа, розробити кодекси для ЗМІ. Як пояснив голова профільного комітету М. Потураєв, до відповідальності цього органу законодавці

віднесуть тлумачення і визначення тих норм закону, які мають трактувати саме медійники. Наприклад, зазначив парламентар, є Кодекс етики українського журналіста. Якщо орган співрегулювання його затвердить, то якраз за систематичне порушення цього кодексу регулятор зможе накладати санкції, наголосив М. Потураєв.

На розсуд саморегулювання залишиться визначення ознак шкідливого контенту, прихованої політичної реклами та інформації, яку заборонено поширювати в Україні.

Частина фахівців вважають це питання занадто важливим і самостійним, тож пропонують винести його в окремий законодавчий акт. Натомість серед медійників є і такі, хто виступають проти того, аби прописувати в законі про медіа норми про співрегуляцію та державну регуляцію медіа.

Так, голова Держкомтелерадіо О. Наливайко вважає, що у законі мають бути прописані відповідні норми. На його думку, медійні структури, що опікуються цією сферою, повинні отримувати бюджетне фінансування. Можливо, зазначає О. Наливайко, фінансувати через Український культурний фонд, який є гарним механізмом грантової підтримки, і до того ж він має високий авторитет у творчих спілках, вміння проводити грантову політику. Тож, підкреслює фахівець, треба наповнювати ці можливості і розвивати саморегуляцію.

З пропозицією внести зміни до законопроекту «Про медіа» виступила Комісія з журналістської етики (КЖЕ). В оприлюдненій заяві йдеться про необхідність доповнення норм щодо саморегулювання ЗМІ. Зокрема, в Комісії звернули увагу, що в проєкті закону не передбачена можливість виправлення медіа та журналістом помилки в межах механізму саморегулювання, а також – у деяких розділах документу відсутні згадки про Кодекс етики українського журналіста. Запропоновані КЖЕ зміни дозволять скаржнику самостійно визначитися, куди звертатися зі скаргою – до органу саморегулювання чи до Національної ради як регулятора. Також Комісія з журналістської етики наполягає, що в законопроєкті необхідно чітко зазначити, що скарги на порушення положень Кодексу етики українського журналіста не регулюються цим законом.

8 лютого 2021 р. коаліція «Реанімаційний пакет реформ», ГО «Детектор медіа» та «Інтерньюз-Україна» провели публічне обговорення на тему «Само– та співрегулювання медіа: виклики та рецепти для України», де представники парламенту, уряду, медіарегулятора, автори та учасники робочої групи, яка працює над законопроєктом «Про медіа», а також незалежні експерти

обговорювали, яким чином слід урахувати само– та співрегулювання в українському законодавстві. Учасники констатували, що за самою ідеєю саморегуляція не підпадає під правове регулювання. Натомість Комісія з журналістської етики запропонувала прописати саморегуляцію в законопроєкті «Про медіа».

Крім того, приклади регулювання, співрегулювання і саморегулювання діяльності медіа існують і в інших країнах. Так, експертка ОБСЄ, залучена до розробки стандартів роботи пресомбудсмана в українських медіа, Н. Кур'ята розповіла, що було розглянуто моделі саморегулювання близько 20 країн світу. Наприклад, у Великій Британії діє національний регулятор Ofcom. Це недержавна агенція, орган публічної влади з широкими повноваженнями, затвердженими державою. Зокрема, Ofcom нещодавно відкликав ліцензію на мовлення у Великій Британії у китайського телеканалу CGTN через те, що він знаходиться під контролем Комуністичної партії Китаю і тому не відповідає вимогам британського законодавства про редакційну незалежність. Проте, зазначає експерт, діяльність Ofcom як регуляторного органу не заважає паралельному саморегулюванню всередині редакцій.

Підсумовуючи дискусію, очільниця ГО «Детектор медіа» Г. Петренко зазначила, що варто внести в законопроєкт «Про медіа» продуману згадку про саморегулювання, щоб його легітимізувати. При цьому важливо врахувати мету цього рішення, суб'єктів і спектр охоплення саморегуляції, а також зважати на підготовку спеціального законопроєкту «Про саморегулювання господарської та професійної діяльності».

На думку учасників обговорення, є сенс включити до законопроєкту «Про медіа» поняття пресомбудсмана, а також продумати, як цей інструмент зробити доступним для малих медіа, яким самостійно дорого тримати в штаті таку окрему посаду.

Що стосується положень про співрегулювання, то, на думку учасників дискусії, в законопроєкті «Про медіа» потребують уточнення питання механізмів формування органу спільного регулювання,

ухвалення ним рішень, контролю за їх виконанням, а також участі в ньому медіа, відмінних від телебачення, у тому числі невеликих гравців.

Загалом наявність активної та широкої суспільної дискусії щодо положень нового проєкту закону «Про медіа» цілком природним вважає Генеральний директор інформаційного агентства «Інтерфакс-Україна» О. Мартиненко, оскільки обговорюваний документ є таким, що охоплює великий спектр питань діяльності різних засобів інформації, і глобальним, бо він має замінити цілу низку застарілих нормативно-правових актів. У цілому, як зазначає авторитетний фахівець, закон варто прийняти, утім продовжити його доопрацювання на наступному етапі законотворчої роботи.

На його думку, ініціаторами законопроєкту було зроблено багато майданчиків для обговорення, де можна було висловити свої думки, надати пропозиції, які у багатьох випадках були враховані. Натомість він пояснює значну частину побоювань і критичних оцінок з боку медіа доволі тривалим попереднім негативним досвідом особливого трактування владою та контролюючими органами норм законодавства. Саме тому, вважає О. Мартиненко, коли сьогодні з'явилася можливість долучитися до створення закону, медійники дуже прискіпливо поставилися до його тексту, аби запобігти аналогічним діям у майбутньому.

9 березня 2021 р. на Всеукраїнському Форумі «Україна 30. Культура. Медіа. Туризм» голова комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики М. Потураєв заявив, що зараз допрацьовують окремі положення проєкту закону «Про медіа» і найближчим часом його винесуть на розгляд парламенту. За його словами, закон усіх проблем не розв'яже, але точно відкриває можливість для подальшого шляху їх вирішення і запроваджує достатньо дієві механізми захисту українського медійного простору.

Отже, суспільне обговорення нового законопроєкту «Про медіа» яскраво демонструє важливість та актуальність законодавчих змін у медіагалузі. Поділяючи думки про

необхідність осучаснення профільних законів, які регламентують діяльність медіа в Україні, фахівці та експерти висловлюють чимало конкретних пропозицій для покращення оприлюдненого законопроєкту і пошуку компромісного рішення. Утім, попри активну роз'яснювальну кампанію ініціаторів законопроєкту та представників влади серед медіаспільноти залишаються і категоричні противники нововведень, які наводять власні аргументи і вимагають зняття документу з парламентського розгляду. Враховуючи великий обсяг проблем, що накопичилися у медіасфері, і різноманітність міжнародного досвіду, значна частина представників експертного і фахового середовища підтримують ідею продовження спільної роботи над законопроєктом з урахуванням вже представлених медіаспільнотою пропозицій та рекомендацій. Але якщо найближчим часом оприлюднений варіант документу винесуть на голосування у сесійну залу парламенту для першого читання, це не скасовує можливості внесення подальших змін у законопроєкт під час підготовки його до другого читання. А от затягування законодавчого процесу, з огляду на швидкість темпів розвитку сучасних ЗМІ та їх вплив на практично усі сфери життя держави і суспільства, навряд чи приблизить український медіаринок до більш цивілізованих відносин, побудованих на чітких правилах регулювання і сучасних світових стандартах (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: офіційний вебпортал Верховної Ради України (https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67812, http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69353); офіційний вебпортал Міністерства культури та інформаційної політики України (<https://tkip.gov.ua/news/4632.html>); офіційний вебсайт Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (https://www.nrada.gov.ua/medijna-reformamaye-nadaty-ukrayini-mozhlyvist-davatyvidsich-u-informatsijnij-vijni/?fbclid=IwAR2EEIASUWfJx12DaAsj1gR5vH_E4s78F16C_ck7ifSBNW5P07GgBTUk8_0); вебсайт*

Національної спілки журналістів України (<http://nsju.org/novini/nszhu-vumagayeznyaty-z-rozglyadu-zakonoprojekt-pro-media-cherez-systemni-zagrozy-svobodi-slova/>, <http://nsju.org/novini/zakonoprojekt-pro-media-%e2%84%962693d-yakuj-obmezhuje-svobodu-slova-v-krayini-potribno-znyaty-z-rozglyaduverhovnoyi-rady-ukrayiny/>); вебпортал ГО «Детектор медіа» (<https://detector.media/infospace/article/172402/2019-11-13-kontsepsiya-maybutnogo-zakonu-pro-media/>, <https://detector.media/rinok/article/175502/2020-03-13-zakonoprojekt-pro-media-oglyad-zaboroni-vymog-do-kontentu/>, <https://detector.media/rinok/article/184419/2021-01-29-kzhe-zaklykalapoturaieva-vnesty-zminy-do-zakonoprojektupro-media-shchodo-samoregulyuvannya-zmi/>, <https://detector.media/community/article/184880/2021-02-15-samoregulyuvannya-buty-chy-ne-buty-v-zakonoproiekti-pro-media/>, <https://detector.media/community/article/185627/2021-03-09-myroslava-gongadze-zakonoproiekt-pro-media-zalyshaie-za-duzhkamy-problemu-oligarkhichnogovplyvu-na-media/>, <https://detector.media/community/article/185619/2021-03-09-poturaiev-skazav-shcho-zakonoproiekt-pro-media-mozhut-ukhvalyty-v-pershomu-chytanni-do-lita/>); канал Всеукраїнського Форуму «Україна 30» відеохостингу YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=7dfB9JexcfU>); вебпортал медіакорпорації «Радіо Свобода» (<https://www.radiosvoboda.org/a/zakon-pro-media-krytyka/30670314.html>, <https://www.radiosvoboda.org/a/sho-treba-znaty-pro-zakonoprojekt-pro-media/30405680.html>); вебсайт німецької міжнародної телерадіокомпанії Deutsche Welle (<https://p.dw.com/p/3f0rw>); інтернет-видання «Обозревател» (<https://news.obozrevatel.com/ukr/society/oleksandr-tkachenko-boryuchis-z-infoterorom-mi-ne-mozhemostati-vidzermalennyam-rosii.htm>); інтернет-видання «Українська правда» (<https://www.pravda.com.ua/news/2020/05/19/7252271/>); вебсайт Інституту масової інформації (<https://imi.org.ua/monitorings/zakonoprojekt-pro-media-novi-pravky-vs-reglament-i36492>, <https://imi.org.ua/articles/mediaruh-pidtrymav-zakonoprojekt-pro-media-ale-zaklykav-vypravty-nyzku-jogoproblemnyh-polozhen-i35639>); вебсайт Коаліції Реанімаційний Пакет Реформ (<https://rpr.org.ua/news/oleh-nalyvaykopoky-media-budut-instrumentom-vplyvudeoliharkhizuvaty-ikh-ne-vyyde/>); інтернет-видання «The Lede» (<https://www.thelede.media/uncategorized/2021/03/03/2529/>); вебсайт телеканалу новин «24» (https://novyny.24tv.ua/zakonoprojekt-pro-media-znovu-rochali-obgovoryuvati-solyar_n1552557); вебпортал «РБК-Україна» (<https://daily.rbc.ua/ukr/show/medianadzor-ukraine-hotyatkontrolirovat-1613770525.html>)).

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

Блог на сайті «Судово-юридична газета»

Про автора: Вадим Коверзнев, старший науковий співробітник Інституту економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України, доктор юридичних наук, професор

Рекодифікація цивільного законодавства як інструмент погіршення матеріального стану населення України

Метою статті не є аналіз усіх можливих негативних наслідків для економіки та населення України, які невідмінно настануть у разі скасування ГК, а заклик припинити рух у помилковому напрямку задоволення особистих амбіцій та вузько корпоративних інтересів.

28 січня 2021 року Першим заступником Голови Верховної Ради України Русланом Стефанчуком у приміщенні Верховної Ради України презентовано Концепцію рекодифікації (оновлення) Цивільного кодексу України впровадження якої, на думку її розробників, повинно забезпечити формування реальної й ефективної ринкової економіки як невід’ємної складової громадянського суспільства та євроінтеграційної спрямованості всіх компонентів суспільства (далі – Концепція).

У Концепції зазначено, що вона підготовлена членами Робочої групи, утвореної постановою Кабінету Міністрів України «Про утворення робочої групи щодо рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України» від 17 липня 2019 р. № 650, і має гриф «наукове видання».

Ознайомлення зі змістом Концепції дозволило зробити висновок, що практичне запровадження окремих її положень матиме руйнівні наслідки для окремих секторів економіки і, що її розробники вдалися до маніпуляцій, з метою підвищення значущості Концепції в очах професійної спільноти.

Так, відповідно до пункту 8 статті 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» науковим виданням є наукова праця (монографія, збірник наукових праць, збірник

документів і матеріалів, тези та матеріали наукових конференцій, автореферат дисертації, препринт, словник, енциклопедія тощо) наукового характеру, що пройшла процедуру наукового рецензування та затвердження до друку вченою радою наукової установи або вищого навчального закладу, редакційно-видавниче опрацювання, виготовлена шляхом друкування, тиснення або в інший спосіб, містить інформацію про результати наукової діяльності, теоретичних чи експериментальних досліджень.

Презентована суспільству Концепція не проходила процедуру наукового рецензування та затвердження до друку вченою радою наукової установи або вищого навчального закладу, при цьому не містить інформацію про результати наукової діяльності.

Таким чином, у розумінні Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» Концепція не є науковим виданням, яке відображає результати наукових досліджень.

Інформація на початку тексту Концепції про її підготовку Робочою групою, утвореною постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 р. № 650 (далі – Постанова) не відповідає дійсності, оскільки згідно з Постановою до складу Робочої групи з рекодифікації цивільного законодавства Кабінетом Міністрів України на постійній основі включені Міністр юстиції (голова робочої групи) та Державний секретар Міністерства юстиції України; решта осіб – беруть участь у діяльності Робочої групи виключно за їхньою згодою. Втім, як впливає з офіційних відповідей, отриманих на публічні запити до Міністерства юстиції України, Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України:

* Збережено стиль і граматику оригіналу

– Міністерство юстиції України – не володіє інформацією про кількість і дати засідань Робочої групи з рекодифікації цивільного законодавства, утвореної Постановою, вказане міністерство не оплачувало типографський друк Концепції та не надсилало будь-які результати діяльності Робочої групи до Кабінету Міністрів України, як того вимагає Постанова від 17 липня 2019 р. № 650;

– Кабінет Міністрів України – не отримував від Міністерства юстиції України текст Концепції або інші напрацювання Робочої групи, утвореної Постановою, та не надсилав їх до Верховної Ради України;

– Верховна Рада України – не отримувала текст Концепції ані від Кабінету Міністрів України, ані від Міністерства юстиції України.

Зазначене свідчить про те, що Концепція фактично розроблена не Робочою групою, утвореною постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 р. № 650, а приватними особами, не наділені відповідними повноваженнями Кабінетом Міністрів України.

У зв'язку з цим виникає логічне запитання: як вказане друковане видання потрапило до Першого заступника Верховної Ради України Руслана Стефанчука, і чому, отримавши текст Концепції, посадова особа найвищого рангу розпочала її активне просування під виглядом офіційного документа, використовуючи при цьому засоби масової інформації, а також приміщення та інші ресурси законодавчого органу держави, оплачені за рахунок коштів державного бюджету?

Доволі дивною є позиція самих розробників Концепції, які вважають, що рекодифікація (оновлення) Цивільного кодексу України можлива виключно за умови попереднього скасування Господарського кодексу України (далі – ГК) і вказують на те, що останній не відповідає параметрам актів, які регулюють підприємницькі відносини, а також на наявність в ГК системних вад, які істотно перешкоджають економічному розвитку України та її реформуванню відповідно до положень Угоди про асоціацію (параграф 1.1).

Вказане твердження є голосливим і спростовується результатами теоретичних

досліджень представників науки господарського права, що пройшли процедуру апробації та підтвердили свою наукову спроможність та практичну ефективність, водночас свідчить про недостатнє розуміння розробниками Концепції механізму функціонування реального сектору економіки.

Наведу лише декілька прикладів негативних наслідків скасування ГК не лише для економіки, а й для більшості населення України.

Як відомо, ГК регулює діяльність комунальних підприємств, які виконують важливу соціально-економічну функцію та здійснюють господарську діяльність, насамперед, у тих секторах економіки, які не забезпечують можливість отримання достатніх прибутків, а тому не викликають зацікавлення у звичайних комерційних структур (надання житлово-комунальних послуг, шкільне харчування, діяльність лікарень тощо).

У разі скасування ГК всі комунальні підприємства будуть змушені змінити організаційно-правову форму господарювання, оскільки ЦК України розглядає підприємство виключно як єдиний майновий комплекс, що використовується для здійснення підприємницької діяльності, проте не як суб'єкта правовідносин (стаття 191 ЦК). Внаслідок цього, утворені замість комунальних підприємств господарські товариства втратять право на знижку з оплати податку на майно, яка надається органами місцевого самоврядування, а також право користування земельними ділянками, що перебувають у комунальній власності, при цьому будуть зобов'язані переоформити свої земельні відносини на орендні (статті 92, 93 Земельного кодексу України).

Від цього розмір плати за землю та податку на майно підвищиться в рази, що обов'язково потягне за собою пропорційне збільшення комунальних платежів, які вже зараз створюють непомірний тягар для більшості домогосподарств України, оскільки усі поточні витрати підприємств, які виробляють і надають комунальні послуги, включаються до структури тарифу і збільшують його вартість.

Довідка: у 2020 році КП «Чернігівводоканал» Чернігівської міської ради прийняло від

забудовника на баланс водопровідні та каналізаційні мережі вартістю 96 млн грн; за чинним законодавством підприємство повинно було сплатити у 2020 році від цієї операції податок на майно в розмірі 18% балансової вартості мереж (17.28 млн грн), але маючи статус комунального – було звільнено від сплати цього податку; крім того, за користування землею комунальної власності підприємство мало сплатити у 2020 році земельний податок у розмірі 900 тис грн, але як комунальне – отримало 75% знижку і фактично перерахувало до місцевого бюджету лише 350 тис. грн.

Отже, якщо би послуги з водопостачання та водовідведення в м. Чернігові у 2020 році надавалися не комунальним підприємством, а суб'єктом господарювання, утвореним у формі господарського товариства, їх вартість була би дорожчою для кінцевих споживачів на 17.63 млн грн /17.28 + 0.35/.

Якщо розглядати діяльність комунальних підприємств, що здійснюють утримання та обслуговування багатоквартирного житлового фонду, то в разі перетворення в господарські товариства вони будуть зобов'язані переоформити землю, на якій розташовані усі багатоквартирні будинки та прибудинкові території з права користування на право оренди і сплачувати значну орендну плату, що потягне за собою суттєве збільшення вартості комунальних послуг для населення України (квартирної плати, плати за утримання будинку та прибудинкової території тощо).

І така ситуація стосується усіх регіонів України.

Слід також зазначити, що ліквідація комунальних підприємств як організаційної форми господарської діяльності є втручанням держави у діяльність органів місцевого самоврядування, тому що за статтею 26 Закону України «Про місцеве самоврядування» створення таких підприємств належить до виключної компетенції цих органів.

Метою статті не є аналіз усіх можливих негативних наслідків для економіки та населення України, які невідмінно настануть у разі скасування ГК, а заклик припинити рух у помилковому напрямку задоволення особистих

амбіцій та вузько корпоративних інтересів, а також об'єднати спільні зусилля задля розробки комплексної концепції реформування законодавства України, яка сприятиме покращенню правового регулювання, в тому числі, у сфері економічних відносин.

Безумовно, в сучасних умовах розвитку суспільства як Цивільний, так і Господарський кодекси потребують удосконалення, проте така робота повинна бути проведена із залученням науковців, які представляють різні наукові школи і галузі права, з обов'язковим урахуванням досвіду практичних працівників і реального стану окремих секторів економіки України та матеріального забезпечення її населення, понад 60% якого, на жаль, наразі перебуває за межею бідності (<https://sud.ua/ru/news/blog/194833-rekodifikatsiya-tsivilnogo-zakonodavstva-yak-instrument-pogirshennya-materialnogo-stanu-naselennya-ukrayini>). – 2021. – 03.03).

**Блог на сайті «Судово-юридична газета»
Про автора: Олександр Бабіков**

Декілька слів про законопроект №5144, що пропонує встановити кримінальну відповідальність за колабораціонізм

Законопроектом пропонується криміналізувати низку діянь, доповнивши ними Кримінальний кодекс України.

Декілька слів про законопроект №5144, що пропонує встановити кримінальну відповідальність за колабораціонізм

Олександр Бабіков

Законопроектом народного депутата Чернева Е. В. пропонується криміналізувати низку діянь, доповнивши ними Кримінальний кодекс України. Спробуємо розібратися.

«Публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України». У цій частині виникає питання: ми, громадяни України, гірші ніж інші? Іноземцям, згідно з цим проектом, дозволяється заперечувати агресію,

а нам – ні! А як бути особам з подвійним громадянством, особам без громадянства? Хоча сама по собі дивна ситуація, у власній країні громадянин обмежується в правах на відміну від іноземців та осіб без громадянства. Зазвичай буває навпаки. Чи потрібно цей закон сприймати як заохочення запрошувати для дискусій спікерів виключно з-за кордону, які, на відміну від громадян України, будуть більш вільні обираючи теми для обговорення?

Наступний вид злочину за законопроектом – «встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України». Здається, що ці події вже відбулися. Тож виникає запитання, законодавець чув про те, що у Кримінальному кодексі України існує поняття – «дія закону про кримінальну відповідальність у часі» (ст. 4 КК). Зміст цієї статті зводиться до того, що кримінальний закон не має зворотної дії у часі. Заборонено встановлювати відповідальність за вчинення будь-якого діяння, що відбулося раніше.

Цілком допуская, що цю статтю у КК України можуть змінити. Але тоді, щоб два рази не бігати, змінійте й ст. 58 Конституції України, якою встановлено, що ніхто не може відповідати за діяння, яке на час його вчинення не визнавалася законом як правопорушення. Також задля «чистоти питання» потрібно й відмовитися від виконання й вийти з Європейської конвенції з прав людини, ст. 7 якої також передбачено заборону притягувати до відповідальності за вчинення діяння, якщо на момент його вчинення воно не визнавалося законодавством злочином. Бо врешті-решт прийдеться згодом жалітися на суди, що будуть закривати справи на тій підставі, що запропонована стаття суперечитиме Конституції України, Конвенції та іншим міжнародно-правовим договорам.

Не менш цікавий хід – встановлення відповідальності за «публічні заклики громадянином України до:

1) підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора;

2) співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора;

3) невизнання поширення державного суверенітету України над тимчасово окупованими територіями України».

У цьому питанні безумовно вражає всеобмеженість і універсальність підходу. Пропонується вважати злочином будь-який заклик, наприклад купити вакцину, вугілля, газ, пальне, електроенергію. Чи правильно я розумію, що цим законом мають намір закріпити, щоб газ, вугілля, паливно-мастильні матеріали, електроенергія не лише продовжували закуповувати виключно через фірми-прокладки з європейською реєстрацією, але й щоб навіть думки ні у кого не виникало заявити про те, що прямі контракти здешевлять нам ці товари та знизять вартість комунальних послуг? Це для того, щоб олігархи, які набивають кишені за рахунок комісійних, що накручують фірми-прокладки, навіть не витрачали зайвих коштів на формування через ЗМІ думки, наскільки це вигідно для нашої економіки та для нас з вами.

Сюди ж потрапляють і заклики до обміну полоненими, А як інакше? Кожна мати, котра буде молити повернути їй сина з полону, одразу буде потрапляти під «заклик до співпраці с озброєними військовими формуваннями й адміністрацією держави агресора». Ну як тут не згадати про «маленького українця» долею якого так всі опікуються?

Ну і важлива родзинка, згідно з Приміткою до статті, публічними будуть вважатися будь-які висловлювання в Інтернеті чи засобах масової інформації. Тобто про це не можна буде не те, що заявити на мітингу чи засіданні різноманітних контактних груп, але й в коментарях до посту. Будь-яка дискусія у цій площині можлива виключно з дружиною на кухні або під ковдрою у ліжку пошепки, щоб не дай Бог сусіди не почули, бо визнають публічною.

На, будь-які угоди, укладені на цих територіях можуть трактуватися як «невизнання поширення державного суверенітету України над тимчасово окупованими територіями України». Продав халупу в Криму – злочинець. Звернувся у разі якщо щодо вас вчинено злочин – злочинець, і так далі... Але залишається питання, надання документів під час перетину кордону митникам

та прикордонникам, що працюють на цих територіях – це ж теж невизнання суверенітету. Чому тоді відкриваються пункти пропуску? Для підбурювання власних громадян до вчинення тяжких злочинів? А оформляти спадщину на цих територіях? Тут також цікава ситуація. Оформиш спадщину в Криму, визнаєш, що там не діють закони України – злочинець. Відмовишся від спадщини, яке у подальшому звернуть у дохід держави, будеш «діяти в інтересах країни агресора, зміцнюючи її економічну міць і фінансуючи незаконні військові утворення». А як бути нашим морякам та рибалкам під час проходження Керченської протоки, якщо без спілкування з лоцманською службою вони не зможуть попасти до Азовського моря та звідти. А питання квот на вилов морепродуктів, узгодження режиму пропуску та безліч інших питань як в Азовському морі, так і на суходолі.

Окремо слід відзначити частину 2 цієї статті, що пропонує притягувати до кримінальної відповідальності за добровільне зайняття громадянином України посад, не пов'язаних з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій. Звичайною мовою, за роботу у державних органах на рядових посадах, від прибиральниці до водія та охоронця, секретаря чи інспектора. У цьому випадку виникає лише одне питання: якщо прибиральниця чи охоронець становлять таку загрозу для нашої держави, що їх необхідно переслідувати у кримінальному порядку за те, що прибиральниця мила не там підлогу чи не того посадовця возив водій на авто, стає лячно за систему безпеки в нашій країні.

Частиною 3 цієї статті пропонується встановити кримінальну відповідальність за «здійснення громадянином України пропаганди у навчальних закладах, незалежно від типів та форм власності, з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також дії громадян України, спрямовані на впровадження освітніх стандартів держави-агресора у таких навчальних закладах».

За пропаганду агресії ще можу зрозуміти, але у чому сенс встановлення відповідальності за «впровадження освітніх стандартів держави-агресора у таких навчальних закладах»? Ви збираєтесь відправляти за ґрати через те, що було використано не той буквар?

Не забули і про кримінальну відповідальність за «проведення господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, в тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора»

Встановлення відповідальності за такі дії має на меті зруйнувати бізнес вітчизняних компаній, що постачають або купують продукцію, надають послуги, адже безліч питань урегульовуються державними органами. Тож щодо цього є лише одне питання, зазвичай країни ведуть торгівельні війни за ринок збуту своєї продукції та послуг. А ми не лише здаємося без бою, маємо намір покарати усіх тих, хто продовжує боротьбу за інтереси країни, погрожуючи їм конфіскацією усіх статків та майна, особистого та компанії. Скільки мільярдів втратить економіка від цього депутату, мабуть, не цікаво? Чи саме у такий спосіб ми зміцнюємо свою економічну міць, у тому числі і власну армію? А функціонування Укрзалізниці, а газопроводу «Дружба», яким постачається газ у Європу та що приносить мільярдні прибутки в дохід держави, теж будемо припиняти їх діяльність?

Притягувати до кримінальної відповідальності мають намір і за організацію круглих столів, дискусій з участю представників «самопроголошених республік» або за активну участь у них. Під дію закону попадуть як національні, так і міжнародні площадки. Якщо ООН чи ОБСЄ організують такий захід, представник нашої країни не зможе прийняти у них участь, оскільки від 10 до 12. А як же можливість донести та відстояти власну точку зору, захист національних інтересів у публічній площині на міжнародному рівні?

Наступна пропозиція законопроекту: запроторювати за ґрати на строк від 12 до 15 років тих, хто, наприклад, служив у правоохоронних органах, починаючи

від дільничного, охоронника та тієї ж прибиральниці, лише за сам факт перебування у трудових відносинах, прирівнявши їх до участі у збройних формуваннях. Для порівняння, за умисне вбивство Кримінальний кодекс України встановлює більш м'яке покарання.

Чи захистить такий закон наші національні інтереси, чи знайде підтримку у наших міжнародних партнерів та світовій спільноті – питання риторичне. Але якщо метою законопроекту є вихід із Мінських угод, слід замислитися над тим, чи не призведе це врешті до зняття міжнародних санкцій з Росії, а нам десятки тисяч програних справ у Європейському суді з прав людини (<https://sud.ua/ru/news/blog/194803-dekilka-sliv-pro-zakonoproekt-no5144-scho-proponuye-vstanoviti-kriminalnu-vidpovidalnist-za-kolaboratsionizm>). – 2021. – 01.03).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Світлана Топалова, політолог, кандидат політичних наук.

Обов'язкове ЗНО з математики: освітній садомазохізм чи булінг?

Рішення про впровадження із 2021 року обов'язкового ЗНО з математики було прийнято очільницею МОН України за каденції президентства Петра Порошенка Лілією Гриневич. В числі найперших воно було підхоплене «освітніми реформаторами» від нової влади, що почергово займали міністерську посаду. Вочевидь, з тих міркувань, що математика – найголовніше в системі сучасної шкільної освіти.

Навідміну, наприклад, від тієї ж громадянської освіти, для усвідомлення важливості якої не виявилось достатнім ані світового, зокрема й європейського досвіду, ані війни, ані тотальної громадянської некомпетентності, без якої поширення «русской весны» і підтримка тих, кого «попередники» і «наступники» називають «п'ятою колоною» мала б, як мінімум, значно менші масштаби. Адже за попередньої влади була розроблена лише недолуга Концепція

розвитку громадянської освіти, про яку вже всі давно забули. До розробки стратегії справа так і не дійшла, незважаючи на постанови уряду з визначенням дат її прийняття. А зміст того «Проекту стратегії», який був винесений МОН на обговорення влітку 2020 року вказує на відсутність розуміння як того, що таке громадянська освіта, так і того, що таке стратегія. До речі, про нього теж вже забули.

Це зауваження зовсім не означає, що я претендую на роль кіллера математики чи хоча б заперечую її важливість. Мова йде про системність підходу до того, що влада називає «реформами», а в мислячої частини суспільства це давно викликає стійкі, як мінімум, алергічні реакції, внаслідок відсутності тієї самої системності. Про визначення пріоритетів відповідно до вимог часу й хоча б про здатність «роззути очі» і подивитись на світові тенденції розвитку освіти. А ще, про розуміння того, що наукові дослідження існують не лише для того, аби науковці ставили собі відмітки про їх проведення, а щоб рішення і дії влади у відповідних сферах були компетентними, вирішували реальні проблеми суспільства, а не шкодили йому, додаючи ще більше проблем.

Яку проблему і якими засобами вирішує обов'язкове ЗНО з математики?

Приймаючи будь-яке рішення, раціональна людина ставить перед собою, як мінімум, два запитання: У чому суть проблеми? Якими засобами її можна вирішити як найкраще? Побачивши перші повідомлення про наміри ввести обов'язкове ЗНО з математики, почала шукати у виступах та інтерв'ю Лілії Гриневич відповіді приблизно та такі ж запитання: Що спонукало до такого рішення? Яку проблему намагаються вирішити у такий спосіб? Зараз свідомо не буду посилатися на фрагменти цих матеріалів, аби не актуалізувати тему «попередників». Натомість звернуся до риторики Ганни Новосад, яка буквально під кальку повторюючи всі тези Лілії Гриневич, активізувала запуск цього процесу, вже як представник теперішньої влади. Позиція нинішнього керівництва МОН викладена у відповіді на відкритий лист і отримала адекватну та колоритну оцінку, як і ситуація загалом, у публікації Івана Райлі.

Отже, результати дослідження PISA виявили значні проблеми в якості математичних знань українських школярів. Читаючи перелік причин низької якості математичних знань, логічно припускаєш, що для вирішення проблеми ці причини мають бути ліквідовані. Зокрема, самі експертні МООН зазначали, що «PISA не перевіряє, чи засвоїли учні освітню програму, чи лише формули, а оцінює, наскільки вони здатні використовувати їх у реальному житті». Тобто, акцентували увагу на здатності застосовувати математичні знання у життєвих ситуаціях. Навіть посилалися на приклади задач із сайту PISA. Звідси перші запитання-міркування: Наскільки наш шкільний курс математики прив'язаний до практичного життя і складових математичної компетентності, визначених у Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу «Про основні компетентності для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року? Адаже саме на цей документ посилається Закон України «Про освіту». Чи змінені відповідним чином шкільні програми? Відповідь негативна.

Другою ключовою проблемою, наряду зі змістом освіти і перевантаженістю програм, називалися застарілі методики викладання, відповідно, необхідність їх зміни. За словами експертів, саме зміна змісту освіти і методик викладання, ліквідація перевантаженості має побороти страх дітей перед математикою – третю причину. Бо якщо вони не розуміють, то спочатку бояться, потім ненавидять, і це їх супроводжує все життя. Ось із цим не посперечаєш, тим більше, коли маєш підтвердження на власному досвіді. Однак, зміни змісту не відбулося й перевантаженість нікуди не зникла. Може вчителів навчили новими методикам викладання? І знову відповідь негативна. То що ж мало дати дітям впевненість у собі, до якої так прагнули «реформатори»?

Для пошуку шляхів вирішення проблеми вказувалось на доцільність широкої дискусії в освітянській спільноті. Чи була проведена така дискусія? Які її результати? Дискусії не було, тому й про результати говорити не приходиться.

2020 рік Міносвіти оголосило роком математики в Україні. Пафосна заява

прозвучала навіть з вуст президента. Які його результати, окрім самого факту оголошення? Які із вищезгаданих проблем хоч якоюсь мірою вирішили? Жодних.

Таким чином, впровадження обов'язкового ЗНО виявилось, на думку «реформаторів», єдиним засобом покращення результатів дослідження PISA.

Яка думка експертів?

Найавторитетнішими експертами, вочевидь, мали б бути передусім вчителі математики, які бачать усі вади недолугих і перевантажених програм, щодня працюють у класах і на практиці спостерігають усі труднощі їх засвоєння дітьми, до того ж, зацікавленні у підвищенні якості результатів, в тому числі, своєї роботи. Відповідно, вони мали б бути і найактивнішими лобістами подолання усього цього абсурдного неподобства. Однак реальна ситуація демонструє абсолютно протилежні речі. Існуючий стан речей Ірина Єгорченко ще у 2016 році назвала «стокгольмським синдромом». Тільки сьогодні до названих нею причин і проявів варто додати ще й прямий корисливий інтерес – збільшення попиту на репетиторські послуги, відповідно, можливість додаткового заробітку для вчителів. Тому цілком зрозуміло, що мотивації бути ані експертами, ані агентами змін немає. Скоріше навпаки – бажання законсервувати все як є.

Автор згаданої публікації звертає увагу на ті абсолютно логічні кроки, які вже давно потрібно було зробити для нормалізації шкільного курсу математики. І тут немає заново «винайденого велосипеда». Це практика усіх цивілізованих країн: визначити необхідне для всіх «ядро» математичних знань, того, що зараз називається математичною компетентністю і розробити на цій підставі базову програму. Для учнів, які демонструють здібності і виявляють бажання глибше вивчати, розробляється інша програма, для спеціалізованих класів. З цього витікає необхідність враховувати різні здібності дітей, що, відповідно, потребує різних траєкторій навчання. Того, що ті ж «реформатори» пафосно називають переходом до «дитиноцентричного навчання». Ці кроки не зроблені. Тому й сьогодні ж маємо ситуацію, коли 1) усім

намагаються «вбити» в голову один і той же програмний матеріал, додаючи в цьому зусиль і завзятості, 2) на базі однієї програми складати завдання для двох рівнів і при цьому говорити про якусь «дитино центричність», ефективність і т.п. Цікаво, як ці речі поєднуються в головах «реформаторів»? У якій площині шукати відповіді на це запитання – компетентності чи психіки?

«Математофобія» та її причини

Поняття «математофобія» ще у 1953 році запровадила американська професорка, математик Мері де Лелліс Гоф, помітивши відповідні симптоми у своїх студентів. Спочатку її визначали як загальний страх перед математикою. Згодом цю фобію почали досліджувати американські психологи, дали більш деталізоване визначення як панічної реакції, розумової дезорієнтації та паралічу розумової діяльності при необхідності розв'язувати математичні завдання. Тобто, тут вже відображено психічну і фізіологічну реакції. При подальших дослідженнях суто фізіологічного аспекту «математофобії» було виявлено, що цей страх активує ділянки мозку, які реагують на загрози та фізичні травми, а потім притупляє ті ділянки мозку, що відповідають за абстрактне мислення. Далі настає пригнічення «робочої пам'яті», відповідно, знижується здатність проводити в умі навіть найпростіші математичні дії. Запитайте у своїх дітей, які бояться математики, що вони відчувають, навіть коли сідають виконувати домашнє завдання, а тим більше – коли вчитель викликає до дошки. Усі ці ознаки зможете відстежити в їхніх розповідях, лише з тією різницею, що без наукової термінології.

Існування явища, звісно, ставить питання про його причини. Їх американські психологи значною мірою пов'язують із якостями вчителя та особливостями процесу навчання. Зокрема вказують на тривожність і невпевненість вчителя у власних математичних знаннях і здібностях, певну нервовість у викладанні, що й передається учням. Але ж американські психологи не знають про деякі наші особливості «розвитку математичних здібностей у школярів». Наприклад, про спілкування

на уроках на підвищених тонах та ще й з використанням педагогічно-лінгвістичного ряду, як то «неуки», ... та інших «зменшувально-пестливих» фахових термінів. Чи навіть просто про ставлення до учнів, яким погано дається математика, як до представників нижчого біологічного виду.

Сам факт появи такого страху вже однозначно вказує на те, що буде швидка ланцюгова реакція. Навіть якщо його причини були суто внутрішніми. Якщо ж дитина з фобією хоч нетривалий час перебувала в ситуації його посилення «щирими намірами вчителя», подолати його, навіть в нормальному середовищі, ой як важко.

Здібності, інтереси та результати навчання «Дитиноцентричність», вірогідно, мала б вже пройти шлях від гучних заяв міністерських чиновників та виступів освітян на конференціях і педрадах до реального навчального процесу в школі. А це, передусім, означало б орієнтацію на здібності та інтереси учнів. Але вона десь заблукала в дорозі, а «освітні реформатори», вочевидь не знають, як і де її шукати. Можливо, їм допоможуть психологи.

Один із найвидатніших психологів ХХ ст. Ч.Е.Спірмен, досліджуючи проблеми математичних, літературних та інших загальних здібностей, акцентував увагу на наявності значних індивідуальних відмінностей в структурі розумових здібностей. Він виділив 3 фактори і, відповідно, 3 групи загальних здібностей. В подальшому психологи виявили й описали взаємозв'язок між цими здібностями та ефективністю опрацювання різного навчального матеріалу.

Лінгвістичний фактор та лінгвістичні здібності, що визначають здатність, легкість і успішність оволодіння і оперування вербальним матеріалом. У таких людей добре розвинуте поняттєве мислення. Ці здібності визначають успішність і легкість осмисленого оволодіння предметами гуманітарного циклу: літературою, рідною та іноземною мовами, а також історією.

Механічний фактор та зорово-просторові здібності. У людей з такими здібностями яскраво виражена здатність оперувати наочно-зоровими образами в тривимірному просторі,

сприймати просторові відношення об'єктивної реальності. Вони легко оволодівають знаннями з географії, біології, дещо важче – з хімії та фізики.

Числовий фактор та формально-знакові здібності. Люди з такими здібностями демонструють високу результативність мисленнєвих операцій з числами та іншими штучними знаками. Саме рівень розвитку формально-знакового інтелекту визначає успішність та легкість навчання з предметів фізико-математичного циклу.

Психологи також доводять, що найбільший відсоток учнів мають двофакторну структуру здібностей. При цьому, поєднуються: лінгвістичні + зорово-просторові, або формально-знакові + зорово-просторові. Лінгвістичні та формально-знакові практично полярні. Учні, які мають трифакторну структуру здібностей – найменше.

Структуру здібностей можна достатньо чітко виявити вже до 10-11 років, вона не змінюється протягом всього життя. Саме тому, в цивілізованих країнах спеціалізація класів згідно здібностей учнів здійснюється вже в середній школі. Звісно, на цій підставі розробляються і завдання базового чи спеціального рівня для контролю знань випускників.

Варто акцентувати увагу і на гендерних аспектах. Переконавання в тому, що дівчата менш здібні до математики часто називають гендерним стереотипом. Проте психологи після багатьох досліджень вже давно прийшли до висновку: у дівчат домінуючою є комбінація лінгвістичні + зорово-просторові, у хлопців – формально-знакові + зорово-просторові. Навіть простий моніторинг ситуації з успішністю у класах це підтверджує.

Приймаючи рішення про обов'язковість ЗНО з математики, МОН не обтяжувало себе не лише вирішенням вищезгаданих проблем чи врахуванням фактора здібностей, але й проведенням хоч якихось досліджень щодо рівня його підтримки. Дані опитувань, які проводили різні ЗМІ ще у 2018 році вказують, що він складає 10-11%. При цьому, реакція батьків типова «совково-підданська»: Що ж тут

вдієш? Будемо наймати репетиторів і «вбивати» дітям математику.

На відміну від міністрів, чиновників та деяких батьків діти чітко усвідомлюють, що потрібно розвивати ті здібності, які, приділяти більше часу тому, що потрібно для реалізації їх планів на майбутнє. Тому все частіше демонструють реактивний опір, чи, як мінімум цілком логічно запитують: Чому я маю «довбати» математику, замість того, щоб більше займатися тими предметами, які мені цікаві, краще даються і більше потрібні? Відповідь. Тому, що філософія української системи освіти – вбивати в голови дітям однаковий обсяг знань. Це освітній прояв радянської зрівнялівки. Тому, що методики навчання базуються на принципі: «Що не дається легко, треба вбивати із зусиллями і примусом. Якщо не виходить із зусиллями, потрібні великі зусилля. Якщо недостатньо великих – потрібні титанічні. Всупереч здібностям, волі, життєвим потребам і планам на майбутнє, і просто здоровому глузду».

Резюме

Обов'язкове ЗНО з математики не забезпечить досягнення бажаних результатів: ані покращення математичних знань, ані підвищення в рейтингу PISA. Більше того, його впровадження на фоні невирішення жодної із проблем, що створили катастрофічну ситуацію зі шкільною математичною освітою, призведе лише до погіршення ситуації.

За невідповідне і некомпетентне рішення влади вже розплачуються діти і батьки. Перші – своїм психічним і фізичним здоров'ям, яке погіршується внаслідок наростання «математофобії», стресових ситуацій, зовнішнього і внутрішнього примусу додатково займатися тим, що, часто, навіть ненависне. Витраченим часом. До того ж, це може призвести до затуплення наявних у дітей здібностей та інтересів. Другі – грошима на послуги репетиторів. Батьки і діти – напруженістю і конфліктністю у відносинах, втраченими шансами. Таким чином, ситуація наочно демонструє владний садизм – примусове впровадження не виваженого, не підготовленого рішення, що значно погіршує

життя, передусім, дітей; батьківський мазохізм – мовчазне підкорення садистському впливу влади, що підсилює його. Тож маємо простий лінгвістично-математичний вислів: садизм + мазохізм = садомазохізм. Користь лише репетиторам від розширення тіньового ринку освітніх послуг.

Фактично, ситуація що склалась, демонструє низку ознак боулінгу. Його суб'єктом (булером) є Міністерство освіти і науки України, що впроваджує не підготовлене рішення, наслідком якого є психологічне і фізичне насильство стосовно учнів та економічне – стосовно батьків. Тож жертвами стають, передусім, діти. Спостерігачі – вчителі (принаймні ті, що хоча б не нагадують учням про ЗНО на кожному уроці зі словами чи виразом обличчя «ну, начувайтесь!», у кращому випадку) й адміністрації шкіл, органи управління освітою, пасивні батьки.

Що робити? Насправді, спектр засобів впливу і тиску великий – від звернень з вимогами і тиску на різні інститути влади – до організованого солідарного бойкотування, як крайнього засобу.

Зазвичай, першим кроком є петиція. Те, що кілька петицій не набрали необхідної кількості підписів у ситуації значно переважаючої не підтримки цього рішення може вказувати на недоліки комунікації. Люди просто не були інформовані про неї. Тож можна порадити, щоб ініціаторами петиції виступили кілька найбільш масових та авторитетних батьківських організацій, як то «Батьки SOS» та інші. Інформацію про петицію розіслали на регіональні батьківські організації, у ЗМІ.

Ці ж організації можуть направити на МОН запити із вимогами надати інформацію про те, що було зроблено для підготовки до ЗНО, окрім розробки завдань двох рівнів. Як змінені програми? Де програми базового і спеціального рівня? Як зменшено навантаження? Де спеціалізація і розподіл згідно базового і спеціального рівнів? Звісно, якась відписка буде, у цьому міністерські чиновники досягли досконалості. Однак відсутність вказівок на конкретні заходи буде підставою вимагати скасування рішення як не підготовленого належним чином.

Батьківські організації, активні батьки можуть звертатися до депутатів – «слуг народу» і всіх інших, які теж «служать», із вимогами заслухати на парламентському комітеті з питань освіти доповідь міністра про заходи щодо вирішення проблем викладання шкільного курсу математики. Про підготовку до обов'язкового ЗНО з урахуванням вирішення / не вирішення цих проблем. Вимагати від парламентського комітету оцінки міри вирішення проблем та рівня готовності до ЗНО. На підставі цього та комунікації з активною освітянською і батьківською приймати цілком логічне рішення про відтермінування обов'язкового ЗНО до того часу, доки не буде здійснена необхідна підготовка.

Варто також активізувати комунікацію з місцевими та регіональними органами управління освітою, підключати їх до висунення вимог міністерству щодо відкладення ЗНО як не підготовленого належним чином.

Наявність ознак булінгу дає підстави звертатися до освітнього омбудсмена.

Міністерству освіти і науки, представникам монобільшості у комітеті з питань освіти краще скасувати абсурдне рішення «попередників», аніж далі продукувати і масштабувати цю абсурдність. Вірогідно, й рейтинг трохи підніметься (https://lb.ua/blog/svetlana_topalova/478672_obovyazkove_zno_z_matematiki.html). – 2021. – 26.02).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Андрій Павловський, експерт з питань соціальної політики

Проблеми індексації пенсій і доплат

Дивно, що влада так пафосно видає за велике досягнення щорічну індексацію пенсій, хоча це передбачено законодавством, питання лише в сумлінному виконанні закону урядовцями. Добре, що цього року розпочали з 1 березня, а не затягнули як минулого року аж до літа.

Проте, з 13 млн пенсіонерів ця індексація торкнеться тільки 8 млн, і то в середньому 300 грн... хоча більшість отримає по 100-200 грн.

Чим більша пенсія, тим більша доплата.

До речі, довічне утримування одного судді (так їх пенсії називаються) становить 67 961 грн. В той же час майже 70% пенсіонерів отримують менше 3 тисяч грн.

Вже не перший рік забувають проіндексувати пенсії військовослужбовцям, держслужбовцям, науковцям, чорнобильцям!

Знаково, що урядовою постановою про щорічну індексацію пенсій, в черговий раз перенесли обіцяні доплати пенсіонерам старшим за 75 років.

У травні минулого року президент пообіцяв доплати для пенсіонерів 75-79 років. Міністерка соціальної політики Марина Лазебна конкретизувала, що будуть додавати по 500 грн щомісяця. Однак урядове рішення про введення таких виплат було прийнято тільки у вересні 2020 року. При цьому попередній розмір доплат був знижений з 500 до 400 грн, і що найважливіше – нараховувати ці гроші уряд запланував лише з 1 липня 2021 р.

Проте, тепер Уряд ще раз відклав виплати для пенсіонерів старших 75 років, з 1 липня на 1 жовтня цього року.

Загальна кількість пенсіонерів у віці 75-79 років – 1,6 млн. Відстрочка виплат по 400 грн на місяць на одного пенсіонера означає, що той недоотримає 1200 грн. Чиновники радіють, що заощадили на пенсіонерах 1,9 млрд грн.!

Примітно, що урядова постанова, має блюзнірську назву «Про додаткові заходи соціального захисту пенсіонерів у 2021 р.». Класний такий захист – забрати обіцяні пенсіонерам похилого віку 1200 грн.!

На жаль, ні Шмигаль, ні Зеленський не дають пояснень на питання: чому виникла затримка з обіцяними виплатами?

Заради об'єктивності слід зазначити, що обіцяні доплати не передбачені пенсійним законодавством, а є лише передвибірними обіцянками пана Зеленського, так як і обіцянка звільнити від сплати за комуналку пенсіонерів старших за 70 років...

Варто нагадати, що з 1 січня 2021 року вчергове підвищили страховий стаж для отримання пенсії, а також пенсійний вік.

Зверніть увагу, що не важливо скільки років людина фактично відпрацювала, для нарахування пенсії має значення скільки років вона (чи роботодавець) платила страхові внески.

З 1 січня 2021 особи, що не мають страхового стажу 28 років вимушені виходити на пенсію у віці 63 роки!

Крім того, з січня цього року в Україні перестали призначати соціальні пенсії, тим 60-річним українцям, які не мають необхідного стажу.

Для жінок, які народилися після 1 квітня 1961 року пенсійний вік виходу на пенсію – після 60 років.

До речі, якщо не вистачає страхового стажу для виходу на пенсію, влада милостиво дозволяє докупити, вартість одного року стажу з 1 січня 2021 року – 31680 грн... (https://lb.ua/blog/andriy_pavlovskiy/479151_problemi_indeksatsii_pensiy_i_doplat.html).– 2021. – 04.03).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Михайло Радуцький, Голова Комітету ВР з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування

Як держава має підтримати хворих на орфанні захворювання

Міжнародний день рідкісних захворювань відзначають 29 лютого. Дату вибрано не випадково – 29 лютого трапляється в календарі лиш раз на чотири роки. Та це не привід згадувати про проблеми хворих на рідкісні захворювання лише у високосні роки. Орфанні хворі потребують допомоги постійно. Бо кожен день їхнього життя – це боротьба з недугою.

Рідкісних захворювань виявлено понад 6 тисяч. Із них 302 внесені МОЗ України до переліку рідкісних (орфанних) захворювань. Переважна більшість з них мають генетичне, вроджене походження. І хоч ці недуги трапляються вкрай рідко – один випадок на 2000 людей, – серед українців, за оцінкою

Громадської спілки «Орфанні захворювання України», хворих не менше 1,5-2 млн.

Чому цифра не дуже точна?

Бо за шість років, відколи діють державні гарантії медичної допомоги орфанним хворим, в Україні не створено єдиного ресурсу з інформацією про таких пацієнтів. Немає ні системи реєстрації, ні обліку.

Немає також алгоритму дій при підозрі на рідкісні захворювання, не розроблено маршрутів пацієнтів. Є труднощі з діагностикою, бо нема спеціалізованих медичних закладів для таких хворих. Відповідно, бракує і фахівців для лікування.

Сім'ї, у яких народжується дитина з орфанним захворюванням, не отримують інформаційної та психологічної підтримки. Та гірше інше – обмежений доступ до необхідної медичної допомоги. Лікарські засоби та спеціальне дієтичне харчування безоплатно отримують лише хворі усього кількох десятків захворювань із довжелезного переліку. Решта хворих можуть покладатися виключно на власні сили. А ціни на лікарські засоби та спеціальне дієтичне харчування не те що кусаються – вони вбивають.

Тижневий медичний супровід пацієнта зі хворобою Гоше – понад 190 тис. грн.

На лікування мукополісахаридозу потрібно близько 840 тис. грн на місяць.

Лікування фенілкетонурії передбачає відмову від 98% звичних харчів. Це довічна дієта. Спеціальну їжу можливо закупити за кордоном – за сотні тисяч гривень щомісяця. Допомогти таким пацієнтам наразі можуть лише міжнародні гуманітарні програми або благодійні фонди.

Щоби знизити вартість ліків для орфанних хворих, за ініціативи Комітету з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування до законодавства внесено відповідні зміни. Вони дозволяють не включати до Національного переліку основних лікарських засобів ті лікарські засоби, які будуть закуповуватись за договорами керованого доступу. Річ у тому, що оригінальні (інноваційні) засоби, які застосовуються для лікування орфанних захворювань, виробляють

лише кілька виробників та в обмеженій кількості. Завдяки застосуванню процедур договорів керованого доступу можна досягти суттєвого зниження вартості цих лікарських засобів за умови конфіденційності ціни.

Комітет також пропонував збільшити видатки МОЗ за бюджетною програмою «Забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру» на 7,7 млрд грн, у тому числі на 2,6 млрд грн – для забезпечення лікарськими засобами орфанних хворих. Ця сума могла б на 94,6% забезпечити потреби тисяч хворих на бульозний епідермоліз, легеневу артеріальну гіпертензію, ідіопатичну сімейну дистонію, спастичну кривошию, ідіопатичну ротолицьову дистонію, муковісцидоз, резистентну форму ювенільного ревматоїдного артриту, первинні (вроджені) імунodefіцити, хворобу Гоше, мукополісахаридоз та інші захворювання. На жаль, через складну економічну ситуацію, обумовлену пандемією COVID-19, видатки на потреби охорони здоров'я суттєво збільшити не вдалося.

Потрібне ухвалення комплексного програмного документа з концептуальними засадами стосовно надання медичної допомоги громадянам, які страждають на рідкісні захворювання.

Такий документ уже розроблено за дорученням Комітету.

Проект «Концепції розвитку системи надання допомоги громадянам, що страждають на рідкісні (орфанні) захворювання на 2020-2025 роки», передбачає проведення низки першочергових заходів. Насамперед – епідеміологічного аналізу для виявлення точної кількості орфанних хворих в Україні та створення реєстру таких пацієнтів, перегляду чинних та розробка і затвердження нових галузевих стандартів у сфері діагностики та лікування пацієнтів з рідкісними захворюваннями; розробка маршруту пацієнта; забезпечення справедливого доступу таких пацієнтів до лікарських засобів, медичних виробів та продуктів спеціального лікувального харчування; створення національної мережі референтних експертних центрів рідкісних

захворювань; надання психосоціальної підтримки орфанними хворим та членам їх сімей.

На жаль, у концепції МОЗ не окреслено створення окремої бюджетної програми для розширення доступу орфанних хворих до життєво необхідних лікарських засобів, яку рекомендував Комітет. Це дозволило би розширити перелік захворювань, які лікують за кошти державного бюджету, хворобою Дюшена, спінальною м'язовою атрофією, акромегалією та іншими захворюваннями.

Значний прогрес розв'язання проблеми пов'язую з розширенням методів ранньої діагностики рідкісних захворювань, які пропонує Концепція.

Дві третини орфанних захворювань виявляються у ранньому дитячому віці. У 35% випадків рідкісні захворювання стають причиною смерті протягом першого року життя, в 10% – у віці 1-5 років, в 12% – у віці 5-15 років. Значна кількість рідкісних захворювань при ранньому виявленні можуть піддаватися корекції з повною або частковою реабілітацією пацієнтів. Сучасні медичні технології дозволяють повернути у суспільство фізично і соціально адаптованих, працездатних людей чи принаймні покращити якість їхнього життя. Щоби покращити ситуацію із раннім виявленням рідкісних захворювань, слід удосконалити неонатальні скринінгові програми, генетичні тестування та інші методи діагностики та розширити доступ до неінвазивного пренатального тестування. Наразі у закладах охорони здоров'я проводять лише 4 програми скринінгу новонароджених на фенілкетонурию, гіпотиреоз, муковісцидоз та адреногенітальний синдром.

Наразі текст Концепції перебуває на погодженні у Мінфіні. Необхідно максимально прискорити затвердження концепції та плану дії на її виконання, щоби розпочати практичну реалізацію заходів, на які чекають важко хворі пацієнти та їхні родини. Нам потрібно зменшити смертність від орфанних захворювань, підвищити якість життя пацієнтів.

Це спільне завдання народних депутатів та уряду, медичної фахової спільноти та

громадськості. І ми виконаємо його, щоби не залишити українців з рідкісними захворюваннями та їх родини наодинці з проблемою (https://lb.ua/blog/mykhailo_radutskyi/478840_yak_derzhava_maie_pidtrimati_hvorih.html). – 2021. – 01.03).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Олексій Устенко, народний депутат України

Аграрна розписка: що очікувати фермерам

Аграрні розписки – один із дієвих інструментів для полегшення діяльності сільськогосподарських виробників. Цього тижня законодавці розглянуть законопроект #2805-д про функціонування та обіг аграрних розписок. Тож як вплине ухвалення поправок на життя фермерів?

Стрімкий і успішний розвиток будь-якого бізнесу неможливий без функціонування системи інвестицій та кредитування. Не виняток і аграрний бізнес.

Середні й особливо малі українські аграрії зазнають суттєвих проблем із доступом до кредитування. Багато з них не можуть задовольнити банківські вимоги до фінансової звітності, а також до застав. Відповідно, чи не єдиною доступною можливістю отримати кредитування є для них аграрні розписки.

Упродовж останніх п'яти років завдяки аграрним розпискам агросектор залучив понад 32 млрд грн. Крім цього, таким інструментом скористалося понад чотири тисячі агровиробників. Однією з переваг використання аграрної розписки є те, що кредитор не потрібно звертатися до суду у разі порушення домовленостей з боку фермера. Адже зобов'язання аграрія сплатити борг або віддати свій врожай за розпискою є безумовним. Достатньо лише затвердити цей документ у нотаріуса. Після чого можна буде звертатися до боржника, щоби примусово стягнути з нього кошти або врожай за невиконання домовленостей.

Однак ці показники могли б і повинні бути значно суттєвішими, про що свідчить досвід

Бразилії, країни, де аграрні розписки отримали найбільш повний розвиток.

За оцінками виробників насіння, завдяки розпискам бразильські фермери отримали близько 20% всіх необхідних виробничих ресурсів, компанії-постачальники – 50%. Власне фермери вказують на іншу статистику – 30% фінансових потреб покривають банківські кредити, 70% – аграрні розписки. Аграрії, в першу чергу, розраховуються по розписці врожаєм, а якщо виникли проблеми – тоді грошима або іншими активами. Таким чином, товарні агророзписки є пріоритетнішими.

При цьому, що цікаво, згідно з бразильським законодавством, аграрна розписка є цінним папером. Водночас в Україні такого поки немає.

Щоб забезпечити подальший розвиток кредитування аграріїв за допомогою аграрних розписок, Верховна Рада розгляне цього тижня законопроект 2805-д. Це дозволить підвищити простоту в обігу, ефективність, надійність аграрних розписок, а також розширити сферу їхнього використання. Які нововведення у документі:

Визначення правової природи аграрної розписки як цінного паперу.

Розширення кола суб'єктів, які мають право видавати аграрні розписки.

Створення правових умов видачі багаторічних аграрних розписок, виконання за якими відбуватиметься частинами.

Посилення гарантій прав кредиторів у разі примусового виконання.

Після ухвалення змін агровиробники зможуть значно скоротити часові та транспортні витрати, адже оформити аграрні розписки можна буде з дому або офісу (https://lb.ua/blog/alexei_ustenko/479075_agrarna_rozpiska_shcho_ochikuvati.html). – 2021. – 03.03).

Блог на сайті «Лb.ua»

Про автора: Денис Осмолівський, правозахисник

Що не так із законом про Бюро економічної безпеки України

Проект закону 3087-д від 02.07.2020 про Бюро економічної безпеки України (БЕБ) направлено на підпис Президенту. Згідно проекту закону він визначає правові основи організації та діяльності Бюро, яке створюється як центральний орган виконавчої влади. На нього покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави. Відповідно до покладених завдань Бюро виконує правоохоронну, аналітичну, економічну, інформаційну та інші функції.

Головним розробником проекту закону став Комітет з питань фінансів, податкової та митної політики Верховної Ради України, а голова цього комітету Гетманцев Д. О., як представник політичної партії «Слуга народу», публічно презентує прийнятий закон, як чергове досягнення команди Президента.

У повідомленнях партії «Слуга народу» та голови Комітету Гетманцева Д. О. зазначається, що із прийняттям даного закону ліквідуються економічні підрозділи СБУ, економічні підрозділи Нацполіції, податкова міліція, а новий орган займеться розслідуванням усіх злочинів у сфері публічних фінансів – тобто економічних, фінансових і податкових, що, відповідно, забезпечить зменшення тиску на бізнес за рахунок усунення дублювання функцій у різних правоохоронних органах.

Чи справді прийнятий закон надасть можливості реалізувати задекларовані наміри, чи немає у тексті закону правових протиріч, які можуть спричинити негативні наслідки і що приховано під загальними визначеннями?

Утворення та спрямування діяльності Бюро Згідно проекту закону Бюро розпочинає свою діяльність не пізніше шести місяців з дня набрання чинності цим Законом, при цьому Законом рекомендується Кабінету Міністрів України вжити заходів щодо утворення Бюро економічної безпеки України та його територіальних управлінь.

Дійсно, саме до конституційних повноважень Уряду належить утворення державних органів, тому формулювання у законі містять рекомендації для КМУ. Згідно діючого законодавства Уряд вирішує самостійно, які

держоргани утворювати та ліквідувати, це відбувається з урахуванням завдань КМУ, а також з урахуванням необхідності забезпечення здійснення повноважень органів виконавчої влади і недопущення дублювання повноважень. Тобто, навіть суто теоретично, Уряд може абсолютно правомірно не виконати положення прийнятого закону і не утворити БЕБ. Але в даних політичних умовах зазначені у законі рекомендації є скоріше правовим підтекстом, який де-факто є обов'язковим до виконання поточним складом КМУ. Тому політичні рекомендації, визначені у законі, є прихованим втручанням законодавчого органу у компетенції виконавчої гілки влади.

Згідно проєкту закону діяльність Бюро економічної безпеки України спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України. В свою чергу закон «Про центральні органи виконавчої влади» визначає, що діяльність центральних органів виконавчої влади спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через відповідних міністрів згідно із законодавством. При цьому проєктом закону не визначено через якого міністра буде спрямування та координація БЕБ. Знову таки, суто теоретично, під час утворення БЕБ більш логічним було б зробити спрямування та координацію через міністра фінансів, оскільки сфера фінансової безпеки та сталості бюджетного наповнення – це його компетенція, але повноваження Уряду дають можливість, користуючись зазначеним законом, доручити спрямування та координацію і іншим міністрам, наприклад, таким як міністр внутрішніх справ або навіть міністр економічного розвитку. Відсутність у законі профільного спрямування може свідчити про декілька факторів: відсутність стратегічного бачення функцій та завдань БЕБ. Намагання автономізувати діяльність органу взагалі у спосіб, який не передбачений законом, тобто у постанові КМУ визначити, що діяльність спрямовується та координується безпосередньо Прем'єром – просто буде чергова протиправна постанова Уряду. Можливо з цією метою закон отримав наступне визначення: «Закон України «Про центральні органи виконавчої влади», інші

закони, що регулюють діяльність органів виконавчої влади, а також Закон України «Про державну службу» застосовуються до Бюро економічної безпеки України та його працівників у частині, що не суперечить цьому Закону». Або можливо політичні домовленості щодо переформатування Уряду ще не досягнуті і розрахунок на те, що під нового Прем'єра та Уряд буде визначено спрямування та координація.

Так чи інакше, в утворенні такого важливого для держави органу існує суттєвий політичний підтекст, який значною мірою впливає на програмування та спрямованість його подальшої діяльності, адже орган може одразу утворитись під каральний інструмент боротьби фінансовим підґрунтям політичних опонентів. На підозри існування політичного скерування діяльності БЕБ наштовхує перша редакція закону, яка передбачала право утворення та подальше підпорядкування Бюро, всупереч Конституції України, Президенту України.

Призначення керівництва

Порядок призначення директора Бюро, його першого заступника та заступників, які визначено у проєкті закону, не узгоджуються з нормами Законів України «Про Кабінет Міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про державну службу». Згідно чинного законодавства Комісія з питань вищого корпусу державної служби повинна вносити на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції щодо кандидатур (загальною кількістю не більше п'яти осіб) для призначення на посаду керівника центрального органу виконавчої влади за результатами конкурсу відповідно до законодавства про державну службу, а питання призначення заступників мають погоджуватися з Міністром. Натомість проєкт Закону містить не передбачені Конституцією України повноваження для Верховної Ради, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки і оборони визначити осіб для формування конкурсної комісії. Дві особи від податкового комітету ВРУ, одна особа від комітету ВРУ з питань правоохоронної діяльності, три від КМУ та дві від РНБО. Порядок, спосіб та підстави

для відбору таких осіб не визначено навіть у самому проекті закону. Тобто такий, незвичний та неконституційний, склад конкурсної комісії знову наштовхує на наявність політичного підтексту. Адже, РНБО очолюється Президентом, податковий комітет розробляв проект закону і здебільшого складається з представників партії «Слуги народу», а Уряд формується коаліцією або в даному моменті часу фракцією, яка має права коаліції, тобто «Слуги народу». Неконституційним є і порядок внесення кандидатури Прем'єр-міністром України, якому конкурсна комісія подає три кандидатури, з яких він вносить лише одну кандидатуру для призначення Кабінетом Міністрів України. Чим при цьому керується Голова Уряду – невідомо, що, звісно, суперечить статті 19 Конституції України.

Зазначена правова невизначеність створює ризики неможливості у правовий спосіб провести конкурс на посаду директора Бюро та відповідно запуск діяльності органу або навіть визнання неконституційними окремих положень закону про БЕБ.

Підслідність Бюро

Чи справді ліквідуються економічні підрозділи СБУ та Нацполіції, чи усувається дублювання функцій, чи розмежовано підслідність? Що таке аналітична складова та ризик-орієнтований підхід.

В даному випадку, на жаль, керівництво податкового комітету ВР вдається до відвертих популістичних маніпуляцій, адже:

– економічних підрозділів у Нацполіції немає, є департамент стратегічних розслідувань (ДСР НПУ), який дійсно за функціоналом схожий на давно ліквідований департамент захисту економіки держави. ДСР НПУ навіть здебільшого кадрово наповнений ресурсом з ліквідованого підрозділу, але все ж таки назвати його економічним підрозділом чи боротьби з економічною злочинністю не можна. Натомість, саме цей підрозділ на сьогоднішній момент здійснює відпрацювання у бюджетній сфері, яка безпосередньо пов'язана із економікою в цілому. Пріоритетом для ДСР НПУ є саме держзакупівлі, бюджет, протиправні схеми переведення коштів у готівку так звані

«конвертаційні центри», тощо. Зазначений підрозділ у Нацполіції не ліквідується. Відповідно ніяких ліквідацій економічних підрозділів Нацполіції не відбувається за відсутності таких підрозділів.

– ліквідацію економічних підрозділів СБУ варто розглядати лише в сукупності із законопроектом № 3196-д щодо реформи СБУ. Дійсно у проекті закону про БЕБ прибирається текстовно економічне спрямування діяльності СБУ, але новою реформою СБУ та новим законом запроваджується так званий контррозвідувальний захист економічного потенціалу, який віднесено до державної безпеки України. Тобто орієнтири на економіку в СБУ залишаються. Щодо підслідності, її ніколи і не було у СБУ щодо злочинів у сфері господарської діяльності. До економічного підрозділу СБУ відноситься департамент контррозвідувального захисту інтересів держави в сфері економічної безпеки, здебільшого працівники цього департаменту виявляли факти кримінальних правопорушень і передавали для реєстрації кримінальних проваджень в інші правоохоронні органи, при цьому могли здійснювати певне оперативне супроводження кримінальних проваджень. Самостійна реєстрація та подальше досудове слідство у злочинах, які не підслідні СБУ, але стосувались певної економічної сфери, можливе лише у разі визначення підслідності прокурором, але це скоріше виключення, ніж правило і мало місце при наявності інших епізодів у провадженні підслідних СБУ, адже порушення правил підслідності має наслідком недопустимість здобутих доказів.

Найголовніше, будь-які загрози протиправного тиску на бізнес зі сторони правоохоронних органів треба розглядати не тільки через суб'єктність, а в першу чергу, через підслідність.

Розробники проекту закону про БЕБ відверто маніпулюють у своїх виступах застосовуючи словосполучення «економічні злочини», – таких видів злочинів кримінальний кодекс не містить. Розділ VII Кримінального кодексу України (ККУ) визначає кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності, які поділяються

за підслідністю між органами Нацполіції та органами, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства (податкова міліція ДФС). Органи Нацполіції здійснюючи досудове слідство у даній категорії кримінальних правопорушень мають незначну статистику, наприклад, по даному розділу ККУ органами Нацполіції було зареєстровано у 2020 році всього 2 875 кримінальних проваджень, органами податкової міліції – 2 078 кримінальних проваджень, з них за статтею 212 «Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)» – 802 провадження.

В свою чергу частина злочинів інших розділів ККУ, таких наприклад, як стаття 191 ККУ «Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем» з розділу VI кримінальні правопорушення проти власності та стаття 366 ККУ «Службове підроблення» – розділ XVII кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, і які віднесені до підслідності Нацполіції, охоплюють за своїм застосуванням різноманітні економічні сфери, в результаті чого органи Нацполіції мають можливість здійснюючи досудове розслідування по таким справам втручатись у економічну сферу. Наприклад, за статтею 191 ККУ у 2020 році було зареєстровано 10 516 кримінальних проваджень, за статтею 366 ККУ – 5137 проваджень. Здебільшого за статтями 191 та 366 ККУ реєструються кримінальні провадження пов'язані із державними закупівлями, при цьому слідчими органами відпрацьовується численна кількість підприємств по ланцюгам проходження коштів. За даними правозахисних організацій саме під час досудового слідства по цих кримінальних правопорушеннях фіксується значна кількість звернень протиправного тиску на бізнес (витребування та доступ до документів, допити, проведення огляду чи обшуків).

Чи змінює проект закону підслідність у Кримінальному процесуальному кодексі віддаючи всі кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності та з інших розділів (191 та 366 ККУ) у підслідність

новоствореного БЕБ? Ні, законом про БЕБ підслідність не змінюється, адже чинне законодавство вимагає вносити зміни до КПК тільки окремим законом. Отже, для визначення підслідності за новоствореним БЕБ існує інший проект закону – 3959-1, розробником якого є інший комітет Верховної Ради – з питань правоохоронної діяльності. Цей проект закону прийняли у першому читанні зовсім нещодавно 03 лютого 2021. У цьому проекті є визначення підслідності за БЕБ більшості статей кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності: 199, 204, 205-1, 206, 212, 212-1, 218-1, 219, 220-1, 220-2, 222, 222-1, 222-2, 223-1, 223-2, 224, 229, 231, 232, 232-1, 232-2, 233 ККУ, але статті 191 та 366 ККУ не передаються до підслідності БЕБ. Отже, питання про усунення дублювання функцій залишається не вирішеним. Нацполіція продовжить відпрацювання держзакупівель і відповідно досудове слідство у статтях 191 та 366 ККУ, а тому певний процесуальний конфлікт між правоохоронними органами БЕБ та Нацполіцією буде існувати, а бізнес відчувати увагу декількох правоохоронних структур.

В загальних положеннях проекту закону зазначено, що на Бюро покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави. Це є головною смисловою похибкою даного нормативного акту, адже в державі відсутні нормативні визначення правопорушень, що посягають на функціонування економіки держави. Відповідно, порушуючи основоположний принцип нормотворчості – принцип правової визначеності, законодавець власними руками заклав умови процесуального протистояння між потенціально новоствореним БЕБ та іншими правоохоронними органами. Адже на функціонування економіки держави можуть посягати кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, і у сфері використання електронно-обчислювальних машин, і проти власності і навіть проти довкілля.

Коротко про аналітичну функцію Бюро. Законодавці заклали у діяльність БЕБ певну аналітичну складову, ризик-орієнтований підхід,

навіть вводяться терміни «кримінальний аналіз» та «аналітичний продукт», але здебільшого це смислові забарвлення, щоб продемонструвати нове бачення діяльності правоохоронного органу. Будь-яке правоохоронне спрямування органу – це виявлення та розслідування кримінальних правопорушень. На сьогоднішній день кожен слідчий, детектив чи оперативний працівник де-факто є аналітиком. Аналізувати інформацію з будь-яких джерел, чи то відкритих, чи з баз даних та викладати причинно – наслідкових зв'язок – це завдання кожного з перелічених суб'єктів. Формалізація у законі якогось «аналітичного продукту», при відсутності його статусу у кримінальному процесі, лише спричинить конфлікт у його подальшому застосуванні його як доказу. Натомість прагнення БЕБ до самостійного виявлення злочинів за статтею 212 ККУ (ухилення від сплати податків), при відсутності взаємодії з Державною податковою службою України, спричинить реєстрацію кримінальних проваджень за вказаною статтею лише на підставі «аналітичного продукту» в результаті ризики протиправного впливу на бізнес лише збільшаться.

У підсумку

Складається враження, що проектом закону законотворці – розробники повинні були задовільнити декілька важливих, в першу чергу, політичних умов, а саме:

– максимально публічно ліквідувати податкову міліцію, на противагу невиконаним обіцянкам минулих Президентів,

– утворити новий орган, який би для західних партнерів та суспільства публічно сприймався, як єдиний, що займається економічною злочинністю, при цьому акцентувати увагу про відмінність підходів та аналітичне спрямування нового органу,

– забезпечити призначення керівника цього органу через контрольовану певними політичними колами процедуру.

Натомість прийнятий текст закону закладає підґрунтя потенційного утворення прототипу податкової міліції просто із більш розширеною підслідністю та збільшенням рівня оплати праці, залишаючи можливість органам

Нацполіції здійснювати досудове слідство у злочинах, які можуть стосуватись економічних та господарських операцій, а СБУ й надалі випрацьовувати оперативну інформацію, що буде стосуватись контррозвідувального захисту економічного потенціалу держави.

Процедура призначення керівника є непрозорою, розроблена всупереч діючих законодавчих положень, які визначають, що на посаду державної служби призначається особа, визначена переможцем конкурсу.

Аналітична складова діяльності нового органу декларативна. При відсутності нормативного визначення у кримінальному процесі результатів аналітичної діяльності, як певного доказу, лише створюються ризики визнання таких аналітичних результатів в подальшому у кримінальних провадженнях як неналежних та недопустимих доказів.

Окрім того, кожна ліквідація правоохоронних органів в державі, в тому числі шляхом реорганізації, завжди відбувалась через неухильне дотримання положень ст. 3 Конституції України, яка визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Як наслідок працівникам правоохоронних органів (Національної поліції та прокуратури) надавалась можливість скористатись правом переведення у новостворений державний орган після проведення відповідної атестації. В свою чергу ліквідація податкової міліції без створення законодавчої можливості переведення працівників у новостворений орган не тільки спричинить порушення їх трудових прав та гарантій, а й несе ризики збільшення участі колишніх працівників правоохоронного органу з досвідом у протиправній діяльності направлений на створення умов ухилення від оподаткування. Тим більше, що Верховний Суд України сформулював певну правову позицію, згідно з якою ліквідація юридичної особи публічного права має місце у випадку, якщо в розпорядчому акті органу державної влади або органу місцевого самоврядування

наведено обґрунтування доцільності відмови держави від виконання завдань та функцій такої відмови. У разі ж покладення виконання завдань і функцій ліквідованого органу на інший орган, мова йде фактично про реорганізацію. Таким чином встановлена законодавством можливість ліквідації державної установи (організації) з одночасним створенням іншої, яка буде виконувати повноваження (завдання) особи, що ліквідується, не виключає, а включає зобов'язання роботодавця (держави) по працевлаштуванню працівників ліквідованої установи.

Ефективним вирішенням поточної ситуації з діяльністю податкової міліції та необхідністю утворення нового органу з питань протидії злочинам у сфері економіки може бути запровадження моделі, яка реалізована у Республіці Польща, в якій, Департамент по боротьбі з економічною злочинністю, що займається розслідуванням злочинів у сфері економіки та Департамент фінансової інформації, який разом з Генеральним інспектором створює підрозділ фінансової розвідки Польщі, входять до складу підрозділів Міністерства фінансів, що відповідно забезпечує максимально плідну співпрацю та координацію.

Сучасна концепція діяльності ДПС побудована на принципі перетворення ДПС із фіскального органу на сервісну службу. Відповідно задля забезпечення якісної позапланової контрольно-перевірочної роботи необхідно існування контролюючого органу з правоохоронною функцією, що може бути здійснено шляхом перетворення Державної фіскальної служби у новий орган, який би забезпечував аналітичну діяльність, позапланову контрольно-перевірочну роботу і виконання правоохоронних функцій, маючи у своєму складі відповідні підрозділи детективів (слідчих) та підрозділ боротьби з відмиванням доходів одержаних злочинним шляхом. Координація Мінфіном діяльності Держфінмоніторингу, Державної податкової служби України, Державної митної служби України, Державної аудиторської служби та перетвореної Державної фіскальної

служби України створила б максимальний ефект у аналітичному запобіганні вчинення правопорушень та злочинів, їх своєчасному виявленню, подальшій протидії та якісному розслідуванню. На сучасному етапі з метою приведення у відповідність норм Податкового кодексу України, які регулюють діяльність податкової міліції, потрібна розробка Міністерством фінансів України відповідної концепції у сфері протидії загрозам фінансово-економічним інтересам держави з подальшим затвердженням її Урядом згідно з вимогами Регламенту Кабінету Міністрів України.

П.С. До речі, Міністерство юстиції України рекомендує Мінфіну запропонувати Президентові України застосувати право вето щодо закону «Про Бюро економічної безпеки України» (https://lb.ua/blog/denys_osmolovskiy/479155_shcho_iz_zakonom_pro_byuro.html). – 2021. – 04.03).

**Блог на сайті «Судово-юридична газета»
Про автора: Павло Вовк, голова ОАСК**

У питаннях реформування судової влади ми повинні рухатись своїм шляхом – без пафосу та експериментів

«Сутністю будь-якої реформи має бути її соціальна спрямованість, забезпечення максимального сприяння кожній людині, що проживає в нашій державі, тимчасово перебуває чи веде бізнес, у користуванні правовими інструментами для реалізації та захисту прав, що визначені Конституцією України», – голова ОАСК Павло Вовк.

У питаннях реформування судової влади ми повинні рухатись своїм шляхом – без пафосу та експериментів

Як неодноразово писала «Судово-юридична газета», наразі в Україні активно обговорюється чергова судова реформа.

Своїм баченням концепції судової реформи з редакцією поділився голова Окружного адміністративного суду міста Києва Павло Вовк.

«Останнім часом у суспільстві ведеться досить активна дискусія щодо чергової судової

реформи. При цьому, складається враження, що необхідність проведення такої «реформи» в нашій державі має дві основні причини та мети.

Перша – це бажання різних «активістів» відпрацювати гранти та забезпечити встановлення зовнішнього контролю наших міжнародних партнерів за судовою гілкою влади через призначення «своїх» членів органів суддівського врядування.

Друга – фінансова та економічна криза в державі, яка потребує отримання міжнародної фінансової допомоги, зокрема від МВФ, та виконання у зв'язку із цим взятих на себе зобов'язань щодо реформи системи судоустрою.

На жаль, ці дві причини тісно пов'язані між собою, а відтак, формат реформи, що обговорюється, не має на меті забезпечення існування України, як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної і правової держави, де утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Спостерігаючи за перебігом обговорення такої «реформи», будучи суддею з 13-річним стажем, маючи досвід роботи адвоката та прокурора, маючи вже право на відставку, усвідомлюючи всі проблеми та недоліки в сучасних умовах, з якими зіштовхнулася судова система, я не можу залишатися осторонь та хочу висловити свої міркуваннями з цього приводу.

Сутністю будь-якої реформи має бути її соціальна спрямованість, забезпечення максимального сприяння кожній людині, що проживає в нашій державі, тимчасово перебуває чи веде бізнес, у користуванні правовими інструментами для реалізації та захисту прав, що визначені Конституцією України.

При цьому варто пам'ятати, що права та свободи однієї людини не є безмежними і закінчуються там, де починаються права та свободи іншої людини. У той же час, такі права людини завжди кореспондуються з обов'язком держави в їх ефективному захисті, що безпосередньо реалізується іншими громадянами України, які є державними службовцями.

Отже, відкинувши всі зовнішні чинники та амбіції «наших доморощених грантожерів»,

виходячи з балансу потреб людини в судовому захисті та професійних інтересів суддівської спільноти, пропоную свій варіант концепції судової реформи.

Вбачається, що метою та завданням такої реформи мають стати наступні чинники:

Довіра до суду;

Доступність правосуддя;

Забезпечення незалежності судової влади, усунення стороннього впливу;

Забезпечення єдності судової практики;

Зрозумілість та якість діяльності суду;

Організаційна раціональність;

Ефективність виконання судових рішень;

Захист інвестицій через створення єдиного спеціалізованого суду, що матиме довіру інвесторів;

Вирішення питання кадрового голоду та забезпечення соціальних гарантій суддів.

Основною метою реформування судової гілки влади є забезпечення довіри до суду, як у сторони, що приймає участь у розгляді судової справи, так і створення іміджу чесності та справедливості судових рішень в суспільстві. Беззаперечно, цьому буде сприяти такий крок, як участь у вирішенні звичайних, нескладних спорів такої інституції, як мирові судді, що мають існувати в межах територіальних громад для вирішення нескладних спорів, перелік яких буде визначено законом.

Фінансування такого мирового судді територіальної громади здійснюватиметься за рахунок коштів такої громади. Формування персонального складу суду, кількості мирових суддів у такому суді має відбуватися шляхом проведення прямих виборів територіальної громади, або шляхом їх обрання представницьким органом громади за рахунок кандидатів, що постійно проживають на її території, володіють достатнім рівнем авторитету та досвіду (без обов'язкової вимоги щодо наявності юридичної освіти) на певний строк. Вбачається за можливе створити відповідні офіси мирових судів на матеріальній базі районних (міських) судів. До складу такого офісу мирового судді мають входити його помічники з обов'язковою юридичною освітою та інші співробітники, які забезпечують

організаційно-технічну роботу мирового судді. Участь у судових засіданнях при розгляді нескладних справ суддею, якого ти сам обрав, зніме напругу у питаннях довіри до судової гілки влади.

Наступна пропозиція – мені здається доречним створення 27 окружних (обласних) судів, що в межах однієї судової установи за територіальним принципом будуть поєднувати розгляд кримінальних, цивільних, господарських, адміністративних справ, окремих справ щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності, а також судовий перегляд рішень мирових судів та утворення 27 єдиних апеляційних судів, які за територіальним принципом будуть здійснювати перегляд судових рішень окружних судів. Цей організаційний захід дозволить також підвищити зрозумілість та якість діяльності суду, а запровадження принципу «єдиного вікна» ліквідує проблему тривалого розгляду позову, заяви, чи скарги особи через невірне обрання нею судової юрисдикції.

На мій погляд, утворення мирових судів, об'єднання судів різних юрисдикцій в єдиний окружний суд в межах області та утворення одного апеляційного суду в кожній області буде сприяти забезпеченню ще однієї мети судової реформи – ефективного доступу особи до правосуддя.

Останнім часом існує багато нарікань на діяльність Конституційного Суду України, зокрема, щодо тривалого розгляду конституційних подань, скарг. Не виключенням є і діяльність Верховного Суду в частині ефективного забезпечення формування єдиної та сталої судової практики.

Відтак, на мою думку, назріла необхідність через внесення відповідних змін до Конституції створення Верховного Суду України, як єдиного вищого суду права, який би діяв у складі 18-21 судді і виконував би функції конституційного судочинства, касаційного провадження з розгляду кримінальних, цивільно-господарських, адміністративних справ в обмежених власною ініціативою або спеціальним порядком допуску, наприклад, через окреме вирішення спеціальною

колегією апеляційного суду щодо необхідності касаційного перегляду рішень суддів.

Варто також повернутися до практики надання Пленумом Верховного Суду України правових висновків, внаслідок узагальнення судової практики, що є обов'язковими для всіх судів України, та законодавчо забезпечити доведення через консультативний орган Верховного Суду України проблемних питань законодавства до суб'єктів законодавчої ініціативи.

Можливо, для збалансованості механізму противаг щодо нового ВСУ необхідно було б зберегти принцип формування, який діє на даний час для КСУ, тобто, призначення суддів у рівних квотах Президентом, Парламентом та з'їздом суддів пожиттєво. При цьому не обов'язково з числа суддів.

Окремо в системі судоустрою України також вбачається необхідність утворення Спеціалізованого суду захисту іноземних інвестицій, який буде розглядати спори, як суд першої та апеляційної інстанції в складі відповідних палат. Відбір суддів такого суду має відбуватися з числа українських та іноземних кандидатів. Надання можливості суду застосування норм іноземного та міжнародного права у спорах, пов'язаних із захистом прав іноземних інвесторів в Україні, додасть розуміння та впевненості останнім у дієвому їх захисті. Визначення підсудності має відбуватися за критерієм можливого порушення права іноземного інвестора безпосередньо, або встановлення такого факту під час розгляду судової справи в будь-якому національному суді. Такий спеціалізований суд отримує право за позовною заявою зацікавленої особи як самостійно відкривати провадження з розгляду відповідного спору, так і вилучати з провадження окружного (обласного) суду або відповідного апеляційного суду будь-яку відкриту справу для її подальшого розгляду та прийняття рішення судом як першої, так і апеляційної інстанції. Забезпечення здійснення розгляду справ, віднесених до юрисдикції вказаного суду має здійснюватися судом у складі трьох суддів, до яких може входити не менше ніж один суддя, який є громадянином України.

Доречно мені здається пропозиція щодо створення та визначення кількісного складу суддів окружного суду, апеляційного суду, Верховного Суду України та Спеціалізованого суду захисту іноземних інвестицій виключно Вищою радою правосуддя.

Ефективність і досягнення мети судової реформи тісно пов'язана з діяльністю органів суддівського врядування та самоврядування.

У цьому напрямку вбачається необхідність посилення ролі суддівського самоврядування за рахунок передачі З'їзду суддів України повноважень з питань забезпечення, захисту та організації діяльності судової системи, надання можливості заслуховування керівників органів суддівського врядування та їх членів про роботу.

Потребує удосконалення й діяльність Ради суддів України шляхом запровадження механізму роботи на професійній основі голови, заступника та секретаря Ради, скорочення її складу до 11-21 особи, обрання членів Ради на більш тривалий термін з можливістю продовження строку роботи або дострокового відкликання. Одночасно вбачається за необхідне забезпечити передачу до Ради суддів України всіх питань внутрішнього управління судовою системою, вирішення безпосередньо суддівським самоуправлінням організаційних питань функціонування судів та наділення її додатковими повноваженнями щодо встановлення та зміни ставок судового збору; встановлення розміру суддівської винагороди, яка не повинна бути меншою мінімального її розміру, встановленого законом; надання можливості внесення пропозицій щодо утворення та ліквідації судів в Україні; розробки документів внутрішньої організації діяльності судів; призначення та звільнення суддів на адміністративні посади; призначення керівників органів суддівського врядування (Державної судової адміністрації України, Національної школи суддів України, Служби судової охорони, Судової служби з виконання судових рішень) та здійснення контролю за їх діяльністю; забезпечення передачі функцій членів Ради суддів України наступному складу через подовження терміну та послідовну (не одночасну) зміну складу Ради суддів України.

Щодо дискусій навколо реформування Вищої ради правосуддя погоджуюсь з одним – реальна незалежність судової гілки влади напряму пов'язана з діяльністю такого конституційного органу суддівського врядування. Встановлення контролю над ним з боку будь-кого, а тим більш іноземців – є неприпустимим. У той же час хочеться, щоб Вища рада правосуддя перетворилася на орган, що організаційно поєднує судову систему, а вплив інших інституцій держави на таку систему реалізовувався виключно через представництво їх членів за квотним принципом.

Вища рада правосуддя, на моє переконання, має забезпечити стабільність існування утворених судів та штатної чисельності суддів у них, обмежити можливість їх зміни чи перетворення певним часовим періодом (наприклад: не допускається змін більше ніж 1 раз на 5 років), а також отримати повноваження ухвалення нормативних актів щодо внутрішнього функціонування судів.

Натомість, повноваження Вищої ради правосуддя з питань забезпечення та організації діяльності судової гілки влади доречно передати до Ради суддів України.

Повернутись до більш тривалого строку повноважень членів ВРП, наприклад 6-7 років. Повернутись до практики часткового перебування на посаді на професійній основі лише окремих членів ВРП, як то голова, заступник, секретарі палат. Інші члени можуть працювати за сумісництвом, без відриву від своєї основної роботи для того, щоб розуміти проблематику на місцях.

При цьому паралельно вбачається необхідним підвищити роль та самостійність дисциплінарних інспекторів, надавши їм право самостійно проводити перевірки за скаргами, і лише висновки за наслідками перевірки передавати на затвердження або не затвердження дисциплінарних палат ВРП. У складі ВРП утворити підзвітні кваліфікаційний та дисциплінарний орган. Досвід України показує, що утворення окремого дублюючого ВРП органу з необмеженим колом повноважень, на кшталт ВККС не потрібно, адже це

призводить лише до дублювання функцій, не обґрунтованих економічних витрат бюджету та затягування усіх процедур у сфері добору.

З посиленням ролі Пленуму Верховного Суду України в забезпеченні єдності та узагальненні судової практики потребує реформування і Національна школа суддів України. Пропонується її приєднати до кваліфікаційного органу ВРП, або на її базі утворити науково-дослідно-консультативний орган при Верховному Суді України, який би займався розробленням та підготовкою проектів постанов Пленуму з питань застосування законодавства судами, підготовкою консультативних висновків стосовно законів про судоустрій, процесуальних законів та пропозицій щодо удосконалення законодавства суб'єктам законодавчої ініціативи.

Важливим в аспекті судової реформи є питання ефективності виконання судових рішень. З цією метою вбачається за необхідне передати функції та повноваження Державної виконавчої служби, що існує в складі Міністерства юстиції України, до судової системи шляхом утворення Судової служби з виконання судових рішень, організаційно підзвітною та підконтрольною Раді суддів України, а в питаннях безпосереднього виконання судових рішень – суду, що ухвалив таке рішення. Також необхідним є забезпечення взаємодії в питаннях виконання судових рішень (у тому числі і в кримінальних справах) функцій Судової служби з виконання судових рішень та Служби судової охорони. Можливо, шляхом поєднання цих служб та функцій в єдиний орган, наприклад, Службу судових приставів України.

Звісно, що будь-яке реформування судової гілки влади відразу ж відчувається на рішеннях, які приймає Вища рада правосуддя про звільнення суддів у відставку та за власним бажанням. Їх кількість невпинно зростає. І причин цьому чимало. У той же час, особливості призначення особи на посаду судді не дозволяють миттєво заповнювати вакансії, які утворилися, що призводить до «кадрового голоду» та обмеження права людини в доступі до правосуддя.

З цією метою було б доречним спростити процедуру призначення на посаду судді, передавши такі повноваження від Президента України та від ВККС до Вищої ради правосуддя, забезпечити дієву можливість повернення судді у відставку до роботи; надати судді можливість здійснювати правосуддя без обмежень строком у 65 років (пожиттєво), а для суддів Верховного Суду забезпечити збереження поточних гарантій статусу та почесне найменування «Суддя Верховного Суду» при переведенні в будь-який інший суд зі збереженням всіх гарантій задля уникнення спорів.

І наостанок, не треба забувати, що без запровадження відповідальності за огульну публічну критику суддівських рішень; за умови швидкого, науково необґрунтованого підходу до реформи; без скасування зайвої публічності у дисциплінарних процедурах та широкої можливості подання скарг на суддів без фільтра будь-кого, чий права не порушені – ми жодної нормальної системи судоустрою не побудуємо. Більшість того, що нам нав'язують зовнішні гравці, в розвинутих країнах не застосовується, а нас використовують як експериментальну лабораторію.

Отже, або ми рухаємось своїм шляхом у питаннях реформування – без пафосу до незалежності, або ми експериментуємо і йдемо в нікуди» (<https://sud.ua/ru/news/blog/194577-golova-oask-pavlo-vovk-podilivsyavlasnimbachennyam-kontseptsiyi-sudovoyi-reformi>). – 2021. – 01.03).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Артур Переверзєв, експерт Проєктного офісу реформ Міністерства оборони України (2015 – 2020)

Реформа оборонних закупівель – за крок від провалу

Днями виповнилося півроку з моменту підписання Закону України «Про оборонні закупівлі» Президентом України, а також спливу термін, визначений Указом Президента України щодо «розроблення та прийняття

нормативно-правових актів, необхідних для реалізації положень Закону України «Про оборонні закупівлі».

Що взагалі відбувається та що не так?

Нагадаю передісторію: реформа системи оборонних закупівель фактично розпочалася на початку осені 2019 року із початком розробки проєкту закону про оборонні закупівлі. Про її необхідність та терміновість сказано вже багато, наприклад, тут. Передбачалося, що після прийняття ключового закону, Міністерство Оборони та новостворене Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості мали б розробити близько 20 підзаконних актів, які б практично змінювали процедури та правила закупівель. На виконання такої роботи у міністерств було 4,5 місяців. Але перші проєкти нормативних актів з'явилися лише в середині грудня 2020 року (при Законі, підписаному 12 серпня). Для учасників закупівель це означало, що вони мають з 1 січня 2021 року діяти згідно принципово нових правил, але без жодних зрозумілих процедур. В реальності це унеможливило закупівлі в цілому (таку відповідальність не взяли би на себе ні виконавці, ні постачальники).

Звичайно, до січня місяця ці проєкти не були погоджені та не були затверджені Урядом. І справа не лише в часі (точніше в суттєвій затримці із розробкою), а в якості розроблених актів. Тому, введення в дію Закону вже затримується майже на два місяці.

Прострочити строки Указу Президента – приємного мало. Тому тепер вже поспіхом, КМУ затвердив 17 лютого низку поданих технічних постанов (тут взагалі не зрозуміло, що заважало вчасно затвердити постанови, які потребували лише різних технічних змін). Головні системні постанови й досі не затверджено.

Але головна проблема полягає у тому, що запропоновані міністерствами проєкти актів, що мали будувати нову систему оборонних закупівель, насправді консервують існуючу систему та сприяють збереженню статусу-кво у цій сфері! Вони не змінюють базову річ – систему ціноутворення та формування прибутку підприємств, що є єдиними постачальниками тієї чи іншої продукції.

Основною потребою як для розвитку оборонної промисловості, так і для розвитку оборонних спроможностей є об'єктивна оцінка виробничих витрат і вартості озброєння та військової техніки, та визначення такого рівня прибутку, який би сприяв розвитку, а не виживанню виробництва. Потреба відходу від радянської системи розрахунково-калькуляційних матеріалів полягає у тому, що прибуток виробника розраховується і від власних витрат по виробництву, і від витрат на закупівлю матеріалів. Крім того, дозволені бюджетні статті витрат жорстко обмежені.

Це, по-перше, критично обмежує рівень прибутку виробника, а по друге, спонукає до того, що американці називаються «варити (бухгалтерські) книги» – розпикування реальних витрат поміж обмеженої кількості дозволених статей. Існуючий підхід є непрозорим, застарілим і таким, що стримує розвиток та інновації. Натомість, якщо узагальнити практику західних країн-партнерів, то бачимо, що кошторисні витрати формуються за правилами бухгалтерського обліку (тобто, що реально витратив, те й показав!), а прибуток залежить не лише від рівня операційних витрат, а й від оцінки ризиків, інвестицій в розвиток та інновації, ринкових цін. На вільному ринку саме цим є прибуток – компенсацією ризиків та усіх типів витрат, що несе підприємець.

Більше того, Законом визначається, що за наявності конкуренції, ціноутворення не підпадає під додаткове регулювання, притаманне закупівлям з відсутньою конкуренцією, що має власне, і стимулювати цю конкуренцію. Але Мінстратегпром спільно з Міноборони просто ігнорують цю норму закону, та, за наявною інформацією, буквально хочуть залишити поточну редакцію та систему розрахунково-калькуляційних матеріалів, таким чином поховавши саму ідею реформи.

Крім ключової проблеми, наявні проєкти містять суттєві корупційні ризики, серед яких недостатньо чітка процедура переговорів з єдиним постачальником та неврегульованість функціонування електронного реєстру учасників торгів. Окрім цього лишилось багато неврегульованих питань: не приділена

увага проведенню ринкових досліджень, вимогам до плану якості, визначенню коефіцієнту ефективності (як додаткового критерію для обрання ефективнішої системи озброєння радше, ніж дешевшої), вартості життєвого циклу, не унормована також звітність за контрактом, яка має давати можливість замовнику збирати та аналізувати всю необхідну інформацію про виконання контракту та управляти ризиками.

Проекти постанов навіть містять положення, що напряду суперечать закону про оборонні закупівлі, а також низку помилок, що не узгоджуються або суперечать іншим положенням, або просто не розкривають мети власного існування. Зовсім проігнорованою на сьогоднішній момент лишилась і вимога створення міжвідомчої комісії з розсекречення виконаних контрактів з державного оборонного замовлення за попередні роки.

Тож, підготовка проектів навіть не наблизилася до завершення. А вже найближчим часом, 31 березня 2021 року, закінчується час перехідного періоду від старого законодавства до нового. Остаточо ж зійти з дистанції стара система державного оборонного замовлення має із завершенням 2021 року, після виконання договорів, укладених згідно положень старого законодавства.

Вже за 6 тижнів має завершитися робота, яку не було зроблено за 6 попередніх місяців. Ми, розробники та ідеологи нової системи, відслідковуємо процес, тому проаналізували проекти та надали багато сторінок зауважень та рекомендацій, які б допомогли зберегти курс на реформу закупівель. Окрім цього ми надали до Національного агентства з запобігання корупції своє бачення корупційних ризиків та пропозиції щодо їх мінімізації.

Залишається сподіватися, що врешті решт розробники почують як експертне середовище, так і інших колег з Уряду, які майже однотайно вказують на серйозну недосконалість та неготовність постанов і реформа таких важливих для країни оборонних закупівель зрушиться з місця. Тоді, можливо, на одну з суттєвих причин «чому ми не в НАТО» стане менше (<https://censor.net/ru/blogs/3249680/>

reforma_oboronnih_zakupvel_za_krok_vd_provalu). – 2021. – 23.02).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Олександр Чебаненко, директор Програми Право Українського інституту майбутнього, адвокат

П'ять акціом регулювання державою гральної індустрії, які дозволяють бізнесу вийти з тіні

Верховна Рада України розглядає законопроект щодо встановлення ставки податку на дохід для всіх категорій операторів азартних ігор в розмірі 10% від доходу. Крім того, пропонується значно знизити вартість ліцензій. Особливо привертає увагу пропозиція щодо прибирання норми про потрійну плату за ліцензію до вступу в дію системи онлайн-моніторингу.

Влада вдається до цих кроків вимушено, адже не здійснилися окоманіювальні обіцянки лобістів “турбо-легалізації” гральної індустрії, що варто тільки легалізувати “гралку” – і золотий дощ потече в казну. Але вийшло, як і попереджав Український інститут майбутнього з самого початку, що українці отримали не гроші в казну, а казна-що.

Рівно рік тому Український інститут майбутнього організував конференцію, на яку приїхали найфаховіші світові експерти азартної індустрії, які на пальцях розказували, як має бути організований гральний бізнес, якщо країна хоче, щоб він був і безпечним, і прибутковим. Ще раніше, в листопаді 2019 року провідний європейський експерт з грального та лотерейного бізнесу, юрист Філіп Флемінк, який приїхав в Україну на запрошення Українського інституту майбутнього, мав зустріч з депутатами, що брали участь в розробці цілої купи законопроектів з легалізації грального бізнесу, і розказував їм, які є моделі, юрисдикції, системи оподаткування азартної індустрії в різних країнах світу.

Влада послухала – і таки вирішила, що не встигне з козами на торг і тому “гроші вперед”.

Не дивно, що від обіцяних перед голосуванням законопроекту мільярдів гривень в бюджет залишилася лише мильна бульбашка. Адже там, де головна мета – зірвати куш, не буде ні працюючого закону, ні грошей в бюджет. Які ж основні загально визнані вимоги, аксіоми, для цивілізованої легалізації грального бізнесу?

Перша аксіома полягає в тому, що продавати ліцензії до того, як запрацює система контролю і онлайн-моніторингу, це все одно що “пустити козла в город”. Як ви можете уявити обсяги ринку, якщо у вас немає чесних інструментів оцінювання його доходів? Як ви можете очікувати, що ігрова індустрія стане прибутковою для громадян, якщо у вас немає інструментів моніторингу, контролю, адміністрування податків та притягання до відповідальності порушників умов ліцензій. Як ви можете стимулювати учасників ринку вийти з тіні, якщо ви не написали дієздатного грального закону, який би розумів живу азартну матерію та якого реально можна дотримуватися?

Якщо держава не купила (навіть не створила, все вже давно створене) прозорої системи моніторингу, яка здатна накопичувати, зберігати і мати запобіжники проти хакерських атак криміналітету задля відмивання злочинних доходів, а годує суспільство побрехеньками про те “як це дорого купити приватну хмару, яка працює безперебойно і ніколи не падає”, то який буде рівень довіри суспільства до офіційних декларувань можновладців зробити гральний бізнес легальним і тим паче наповнювати бюджет доходами з нього? Все, що держава не вклала в контроль ігрової сфери, вона потім вкладає в лікування лудоманів і подолання соціальної напруги в суспільстві.

Друга аксіома в створенні цивілізованої азартної індустрії це предиктивність державного регулювання. Якщо держава створить зрозумілі, прийнятні, справедливі для кожного сегмента ринку умови, якщо бізнес, в тому числі іноземний, розуміє потенційне податкове навантаження і може розрахувати, коли і на скільки окупляться його довгострокові інвестиції, то для кожного нормального бізнесу вигідніше працювати легально, аніж в тіні. Якщо держава не створює збалансовані умови

для гральної галузі, вона продовжує годувати нелегальний бізнес, а її бюджет недоотримує значні кошти, якщо отримує їх взагалі.

Третя аксіома полягає в тому, що легалізація в будь-якої галузі, а в даному випадку ще й такої високоризикової галузі, якою є азартна індустрія, взагалі можлива лише тоді, коли відповідальним за створення є державний орган, що має як мінімум зрозумілий статус, компетенцію та відповідальність, що має затвержені джерела фінансування, відповідну матеріально-технічну базу для швидкого вдосконалення ринку азартних ігор та можливість термінового залучення профільних фахівців з досвідом. Натомість, замість залучення Мінфіну – як це є в більшості країн світу – українська влада здійснює трюк “спритність рук – і ніякого шахрайства” і створює за непрозорою процедурою новий орган, який не має чітко прописаних прав і обов'язків і запобіжників зловживання і нехтування цими правами і обов'язками, не має контрольних функцій, кадрів і посадових інструкцій, не має джерела фінансування, не має матеріально-технічної бази, не має затверженого плану роботи і інструментів для реального контролю і онлайн-моніторингу ринку. Складається враження, що весь смисл дій держави і “турбо-легалізації” ігрового ринку руками народних слуг полягає в тому, щоб кримінал, а не держава, й надалі контролював азартний “чорний ринок” і відмивав “брудні” гроші, тільки тепер цей “чорний ринок” працює під парасолькою Регулятора, утримання якого коштуватиме українським платникам податків немалих коштів.

Четверта аксіома полягає в тому, що ліцензійні сплати не можна розглядати як джерело латання бюджетних дірок. В усьому світі плата за ліцензії збирається не для надходжень в бюджет, а як компенсація за адміністративні витрати Регулятора на те, щоб регулювати гральну галузь, видавати ліцензії, контролювати дотримання учасниками ринку встановлених законом правил і умов.

Ставка на ліцензійну платню як джерело наповнення державного бюджету призводить до того, що держава намагається “вичавити”

непритомно багато на азартних іграх, продає неадекватну кількість ліцензій на найприбутковіші і водночас найризиковіші для гравців ігри, держава не здатна здійснювати нагляд над діяльністю великої кількості операторів, все це призводить до перенасичення пропозицій, лютої конкуренції між операторами ринку, для яких пріоритетом стає не відповідальна гра, а не бути витісненим з ринку, а це своєю чергою призводить до зниження прибутку операторів та виграшів гравців, до зниження інвестицій і знов до сповзання ринку в тінь, і як результат такої безглуздої політики матимемо зростання рівня ігроманії і соціальну нестабільність в суспільстві.

П'ята аксіома полягає в тому, що вартість ліцензій, концесій і податки на гральний бізнес повинні бути продумані та збалансовані. Високі податки годують нелегальний бізнес. Високі податки не дозволяють виграшу повернутися до гравця, а значить виштовхують в першу чергу гравців в нелегальні ігрові зали й казино. В юрисдикціях, де високі податки, гральний ринок знаходиться під контролем криміналітета, там бувають чорні казино та ігрозалежність. Податок більше 20% виштовхує операторів в тінь, практика інших країн показала, що збалансованим є податок у 10%, не вище. Вартість ліцензій і розмір податків повинні бути економічно обгрунтованими, а значить, враховувати специфіку рівня ризику, доходності, вигідності довгострокових інвестицій, складності мониторинга прибутковості кожного окремого сегменту грального ринку. Не може бути ліцензія на високоризикові ігри в десятки-сотні разів дешевша, ніж ліцензія на низькоризикові ігри, інакше це шлях до корупційних схем. Навпаки, розумна держава має ускладнити доступ гравців до агресивних швидких ігор. Ви хочете, щоб лотерейщики ховалися серед гральних автоматів? Ви хочете високою початковою вартістю ліцензій стимулювати процвітання так званих швидких ігор, які є найризиковіші і найнебезпечніші з точки зору формування лудоманії, але найпривабливіші для операторів з точки зору якнайшвидшого

повернення ліцензійної платні, і таким чином “підсадити” на них українців? Отже, вартість ліцензій повинна бути зрозумілою і справедливою для учасників всіх сегментів ринку (чим агресивніша гра для гравця – тим дорожча ліцензія), підкріплена державними гарантіями.

Можливо, правоохоронним та антикорупційним органам варто проштовхнути легалізацію ігрового ринку задовго до створення системи контролю і моніторинга, які замість Мінфіну пролобіювали апріорі недієздатний і корупціогенний новий орган, якоїсь особистої зацікавленості в тому, щоб ця легалізація грального нарешті задатися питанням, а чи не було в можновладців, які бізнеса відбулася в режимі “стук-грюк – аби з рук” і виставити нашу державу в черговий раз неспроможною зробити бодай щось неніщивне для суспільства і для себе самої. Зрозуміло, що поки не буде державні волі на розробку чесного, справедливого і відповідального закону щодо регулювання ігрового бізнеса, доти держава буде, створивши візок на двох колесах, намагатися переключити його на мерседес.

Тим не менш, сьогодні, схоже, іншого шляху, окрім зниження ставок, у держави немає, інакше азартний ринок ніколи не вийде з тіні.

Раз держава не створила умов для цивілізованої побудови грального ринку, вона принаймні повинна зробити перший крок в створенні умов для того, щоб працюючий нелегально ринок сам поступово вийшов з тіні, адже більшість бізнесменів в здоровому глузді в цьому зацікавлені.

Зниження вартості ліцензій і податків дозволить вийти з тіні приймає операторам лотерей, тобто тих видів ігор, які здебільшого присутні оффлайн. Якщо такі найбезпечніші і найпопулярніші види ігор легалізуються, можливо, наша влада взагалі перегляне свій цинічний підхід до грального бізнеса як до способу вирішення питань бюджетних надходжень та “годовниці соціальних проєктів” і застосує такі збалансовані інструменти регламентації азартної індустрії, які зроблять вихід з тіні привабливим і для операторів

інших, в першу чергу, “наземних” видів ігор, а там, можливо, підтягнеться і онлайн-бізнес (https://censor.net/ru/blogs/3250874/pyat_aksom_regulyuvannya_derjavoyu_gralno_industr_yak_dozvolayut_bznesu_viyiti_z_tn). – 2021. – 02.03).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Дмитро Беспалов, експерт з питань транспортного моделювання, директор компанії А+С Україна

Громадський транспорт по-українськи: змінити не можна залишити

Якщо орієнтуватися на столицю України, місто Київ, переважна більшість українців користується громадським, а не індивідуальним транспортом. Згідно з дослідженням мобільності, проведеним у 2014–2015 рр. для розроблення Транспортної моделі міста Києва та його приміської зони, а також для Плану сталого розвитку міського транспорту Києва, співвідношення пасажирів громадського й індивідуального автомобільного транспорту становить приблизно 70% і 30%, відповідно. В інших містах України пропорція може бути навіть більшою на користь громадського транспорту. Тобто, відповідно до законів демократії, громадський транспорт у нашій державі має бути головнішим за індивідуальний автомобільний. Та чи відповідає це фактичному стану речей у нашій країні?

На жаль, на мою думку, наразі ні. Безумовно, є певні позитивні моменти: оновлення рухомого складу у деяких містах за програмою Європейського інвестиційного банку або у співпраці з ЄБРР і Світовим банком; певні пробіски з електронним квитком у окремих містах; створення виділених смуг для громадського транспорту в деяких містах.

Та загалом ситуація здається критичною: з одного боку, зношена інфраструктура, брак рухомого складу, хронічне недофінансування, зневага до пільговиків, спірні рішення щодо обмеження функціонування громадського транспорту на час карантинів; а з іншого

– понад 40 млрд гривень готівки щороку в обігу в системі перевезень на громадському транспорті приватними операторами, що надає цьому бізнесу рис, притаманних кримінальній діяльності. Усе разом це підриває залишки довіри до громадського транспорту і провокує попит на індивідуальний – від автомобілів до самокатів. Усе що завгодно, аби не на маршрутці! А це, в свою чергу, ще більше погіршує умови на громадському транспорті. Типовий приклад «замкненого кола».

Якщо тенденція не зміниться, то за 5-10 років ми опинимося не у Європі, як усі мріємо, а значно східніше: залишки інфраструктури громадського транспорту обслуговуватимуть деякі маргінальні групи, а переважна більшість користуватиметься електроскутерами чи автомобілями, якщо на останні будуть гроші.

Чи робить щось із цим влада? Нещодавно Міністерством інфраструктури був зареєстрований законопроект № 4583, що має на меті змінити правила гри на ринку міських пасажирських перевезень. Але чи все добре з цією ініціативою?

«Цим ми закінчуємо дискримінацію пільговиків, оскільки перевізник уже отримує гроші за кілометри. Ключове слово – кілометри, а не «зібрані гроші з пасажирів», – так написав пан міністр інфраструктури у своєму дописі на Facebook, коментуючи реєстрацію законопроекту. Втім, слова «кілометри» немає ані в законопроекті, ані в пояснювальній записці, оскільки насправді ключовим у цій концепції є слово «послуги».

Перевезення пасажирів на громадському транспорті – це, безумовно, послуги. Принаймні, мають ними бути. А закупівля послуг через електронні майданчики – це логічна, правильна і, мабуть, безальтернативна ідея. Як і впровадження так званих громадських транспортних послуг.

За умови впровадження правильного механізму в довгостроковій перспективі це дасть змогу забезпечити вчасність (відповідність розкладу) та регулярність курсування транспорту; його безпечнішу поведінку на магістралях; покращить ставлення

до пасажирів; поліпшить доступність: не просто наявність, а й використання можливостей нового рухомого складу для забезпечення рівного доступу як для пересічних пасажирів, так і для людей з ускладненою мобільністю чи інвалідністю (пандуси мають працювати, звукові сповіщення – вмикатися, інформаційне табло – показувати актуальну інформацію).

ЄС каже нам: пересування – це «послуга загального економічного інтересу», яку повинна забезпечити держава. Такий підхід має бути імплементований і в Україні, відповідно до регламенту ЄС №1370, як це працює у Європі. Якщо перевізник отримує свою ринкову оплату роботи від публічного сектору, тобто платників податків, то, безумовно, він мотивований якісно надавати свою послугу, незалежно від кількості пасажирів у салоні. Як наслідок – виграють усі.

Але питання полягає в правильності імплементативі цього підходу з урахуванням національних особливостей держави. Зазначу, що сам регламент встановлював 10-річний перехідний період для країн ЄС. І не дарма.

Такий підхід дуже логічний. Адже без урахування всіх особливостей новий механізм щонайменше взагалі не запрацює, а щонайбільше – і поготів погіршить ситуацію. Тому законопроект МІУ в цьому сенсі своїм змістом породжує запитання.

Головна проблема цієї реформи – наявність фінансових ресурсів. За загальним правилом, фінансування громадських послуг здійснюється з місцевих бюджетів. Зі змісту пояснювальної записки МІУ зрозуміло, що «завдяки децентралізації ресурси в нас є». Але, вважаю, якщо ми запитаємо в будь-якого муніципалітету, що вони думають про такий підхід, то вони з тезою МІУ, м'яко кажучи, не погодяться.

Для прикладу: мені доводилося чути, що для Дніпра потрібно близько 1,7 млрд гривень на рік на оплату транспортної роботи. Що стосується закордонної практики, то сусідня Варшава витрачає на транспорт 30,2% усіх видатків міста, 15% із них – виключно на транспортну послугу. Це фантастика для нас. Тому навряд чи в Україні знайдеться місто, яке одразу буде готове закупити всю транспортну послугу від операторів.

Другим важливим питанням, що потребує вирішення і ніяк не вирішується законопроектом МІУ, – це момент визначення перевізника на комерційних маршрутах, які функціонуватимуть паралельно з громадськими. Вважаю, що це велика вада законопроекту МІУ, адже наразі в цьому документі немає жодних змін щодо нинішньої системи визначення перевізника. Усім нам добре відомо, що та система, яка функціонує сьогодні, є корумпованою та дуже недосконалою. Тому, наголошу, що запроваджувати закупівлю транспортної роботи і водночас нічого не змінювати в системі визначення перевізника на комерційних маршрутах – гарантовано помилковий крок.

Також варто було б врахувати ще один момент. Будь-який економіст скаже вам: щоб оптимізувати витрати з бюджету, треба об'єднати комерційно вигідні та комерційно невигідні маршрути. Таким чином завдяки інструменту кроссубсидіювання бюджет зменшить свої витрати. Тому в жодному разі не можна допустити ситуацію, коли впродовж перехідного періоду ми отримуємо ситуацію «збитки – державі, прибутки – бізнесу», а з законопроекту МІУ така перспектива проглядає. Зростання частки громадських маршрутів має відбуватися поступово та збалансовано.

На жаль, саме для такої імплементативі моделі змін законопроект МІУ не містить жодних норм. Усе обмежується сухою фразою: «Організатори перевезень вживають необхідних заходів для забезпечення надання громадянам суспільно важливих послуг». Тут запитання: яких саме заходів? Це величезна прогалина, адже організатори – це органи влади, які можуть робити тільки те, що передбачено законом.

Наступний момент, що дуже насторожує, – це питання щодо пільговиків.

У цьому сенсі законопроект МІУ не дає жодного рішення. Навпаки, є суттєві ризики. Так, у законопроекті зазначено: «Відмова від пільгового перевезення забороняється за наявності відповідного договору з організатором перевезень та оплати таких послуг відповідним організатором». Це фактично надає право відмовляти в пільговому проїзді, адже практика невиклати муніципалітетами коштів

за пільговиків є однією з найпоширеніших проблем. Такий підхід – це великий соціальний ризик, а не вирішення проблеми.

Загалом законопроект викликає запитання навіть до зовсім базових речей. Для прикладу: законопроект не передбачає змін у Бюджетному кодексі. Бюджетний період у нас – 1 рік. Уявіть, що ви – інвестор, ціна адекватного транспорту може сягати майже ста тисяч євро, ви закупаєте автобуси, йдете на тендер, виграєте, а через рік вам перестають платити, бо щось трапилося (згідно з чинним нашим законодавством, організатор перевезень не може брати на себе фінансові зобов'язання на період, довший за один рік).

Чи підете ви на тендер, якщо змоделюєте собі таку ситуацію наперед? Вважаю, що утримаєтеся. А якщо утримаєтеся, то вся ця історія не запрацює в принципі.

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що формально цей законопроект запропонує містам впроваджувати закупівлю транспортної послуги, але нічого не зміниться. Бо часто корумповані чиновники у змові з деякими недобросовісними учасниками ринку не будуть зацікавлені в тому, щоб вивести з тіні приблизно 40 млрд гривень грошових потоків.

Тому, на мою думку, вирішення проблеми з громадським транспортом в Україні варто шукати в інших законодавчих ініціативах (https://censor.net/ru/blogs/3252131/gromadskiyi_transport_poukranski_zmniti_ne_mojna_zalishiti). – 2021. – 09.03).

Блог на сайті «Zaxid.Net»

Про автора: Павло Бакунець, народний депутат України, Об'єднання «Самопоміч»

Дефіцит освітньої субвенції порушує конституційні права освітян на гідну оплату праці

Міністерством освіти України затверджено та застосовано формульний розрахунок

освітньої субвенції для територіальних громад. Цей розрахунок є вкрай недосконалим і у випадку внесення пропонує змін призведе до заборгованості по заробітній платі педагогічним працівникам та значної соціальної напруги в багатьох територіальних громадах України, зокрема до них належать територіальні громади мого мажоритарного округу. Аналіз фінансового забезпечення субвенцією бюджету територіальних громад до завершення поточного бюджетного року свідчить, що вже у квітні будуть затримки у виплаті поточної заробітної плати.

За даними відповідних відділів освіти для забезпечення своєчасної та повної виплати заробітної плати педагогічним працівникам з урахуванням державних гарантій для обов'язкових виплат за окремі види педагогічної діяльності, надбавок та доплат, передбачених Законом України «Про освіту», постанов Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства освіти і науки України, Угодою між Міністерством освіти і науки України та Галузевою профспілкою, обласною та районними угодами Золочівська територіальна громада потребує 20 млн грн, Новояворівська територіальна громада – 20 млн грн, Рава-Руська територіальна громада – 9,5 млн грн, Яворівська територіальна громада – 36,3 млн грн відповідно.

Такий наявний дефіцит освітньої субвенції на 2021 рік перш за все порушує конституційні права освітян на гідну оплату праці та створює вкрай напружену атмосферу в освітянських колективах.

Я, як народний депутат Львівщини, обраний в 122 окрузі, вже підготував депутатський запит з цього приводу та переконаний в тому, що Міністр освіти України, пан Шкарлет повинен дослухатися до голосу нашого українського народу, бо освіта – це одна з тих сфер, на яких тримається незалежна країна (https://zaxid.net/byudzheti_gromad_povinni_otrimuvati_bilshe_koshtiv_z_pdfo_n1515195). – 2021. – 02.03).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ
№ 4 (209) 2021**

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактори:
Я. Маленко

Комп'ютерне верстання:
Н. Крапіва

Підп. до друку 16.03.2021.
Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 5,10.
Наклад 2000 пр.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
siaz2014@ukr.net